

ROMAN
HRADECKÝ

Naše dlhy

Opäť raz sú tu krásne májové dni spojené v našom vedomí nielen s úžasnou prebúdajúcou sa prírodou, ale – a najmä pre nás – aj s oslavami ukončenia najväčšej vojny v dejinách ľudstva, so spomienkou i úctou k našim osloboditeľom, vojakom Červenej, rumunskej a bulharskej armády i vojakom 1. československého armádneho zboru. Aj tento rok zneli námestiami miest Slovenska slová plné piety a úcty. Je dobre, že odzneli, ale je potrebné doplniť ich aj praktickými činmi, aby sme vyplnili dlhy, ktoré voči našim osloboditeľom máme.

Najväčším dlhom, ktorý voči nim máme je pravdivo informovať o udalostiach Druhej svetovej vojny, o charaktere prvej Slovenskej republiky, o hrdinstvách i obetách osloboditeľov, ale i bežnom živote našich prarodičov. Nemôžeme prejsť mlčaním, ak naši politici najprv vedia fašistickú Slovenskú republiku a vzápätí kladú vence osloboditeľom. Predstavitelia nášho štátu by nemali len s úctou položiť vence k pamätníkom, ale mali by predložiť na rokovanie Národnej rady zákon Lex SNP, o hodnotovej orientácii našej modernej republiky; minister školstva by mal vytvoriť v učebných osnovách väčší priestor na vysvetlenie SNP a boja za slobodu; minister práce a sociálnych vecí by mal zabezpečiť prednostnú sociálnu starostlivosť o ešte žijúcich skoro, ba i viac ako 90-ročných účastníkov bojov za našu slobodu; ministerka zdravotníctva by mala pomôcť, aby nemuseli sedieť hodiny v čakárňach lekárov na ošetrovanie; minister vnútra by mal prijať praktické legislatívne kroky proti šíreniu neonacizmu, neofašizmu, či extrémizmu. Oni by mali, my, členovia SZPB, my musíme. My musíme usilovať o tieto kroky, lebo je to to najmenšie, čo by sme pre priamych účastníkov boja za slobodu mali urobiť.

Celá naša spoločnosť dlží veľmi veľa najmä tým, ktorí na roky vojny doplatili najviac, aj keď za nič nemohli – vojnovým sirotám. Deťom, ktoré prišli o jedného, či oboch rodičov, sme napriek tomu, že už uplynulo dlhých 68 rokov od ukončenia bojov neposkytli žiadnu materiálnu, či morálnu pomoc. Zákon o odškodnení vojnových sirôt sme predložili v predchádzajúcom volebnom období do parlamentu, dokonca prešiel aj prvým čítaním, avšak k jeho schváleniu nedošlo, lebo boli predčasné voľby. Zákon je pripravený, zdôvodnený a predsa sa doteraz, už viac ako rok, nenašiel čas, či dôvod, na jeho opätovné predloženie na rokovanie parlamentu. To naozaj budí, dnes už 70-ročné sirotky, stále len počúvať o tom, ako ich chápeme alebo dokážeme im poskytnúť jednorazové odškodnenie. Pri ich súčasnom počte predsa nejde o veľké peniaze, ide predovšetkým o morálne odškodnenie.

Vzdávajme úctu i pamiatku našim osloboditeľom. Bez nich by sme dnes určite nemohli žiť v slobodnej a demokratickej spoločnosti. Nezabúdajme však na naše dlhy voči nim. Za slovami by mali nasledovať konkrétne činy. Aj naše, nielen však len naše...

Vence vďaka a úcty na Slavíne

Položením vencov k Pamätníku oslobodenia na bratislavskom Slavíne pri príležitosti osláv 68. výročia víťazstva nad fašizmom si pripomenuli vo štvrtok 9. mája 2013 túto historickú udalosť. Na snímke zľava minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič, predseda vlády SR Robert Fico a podpredseda vlády SR a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák.

Foto: TASR – Š. Puškáš

Bol to najočakávanejší deň po takmer šiestich rokoch utrpenia a vojnovy hrôzy. Túžobne ho očakávali národy celej Európy, ktoré oplakávali takmer šesťdesiat

miliónov mŕtvych. Tým dňom sa stal deviaty máj roku 1945. Deň ukončenia najkrvavejšej 2. svetovej vojny, akú dejiny poznali. Deň víťazstva a porážky fašistic-

kého Nemecka. Pripomínajú si ho na celom svete a ľudia si sľubujú nedopustiť opakovanie vojnových udalostí.

(Pokračovanie na str. 2)

Rusko oslávilo Deň víťazstva vojenskou prehliadkou

Velikolepou vojenskou prehliadkou na Červenom námestí v Moskve si 9. mája Rusko pripomenulo 68. výročie porážky nacistického Nemecka v druhej svetovej vojne. Deň víťazstva je najvýznamnejším sviatkom Ruska, pripomínajúcim obrovské vojenské a civilné straty, ktoré krajina utrpela v druhej svetovej vojne.

Ruský prezident Vladimir Putin, ktorý je hlavným veliteľom ozbrojených síl, na prehliadke vyhlásil, že Rusko bude garantom svetovej bezpečnosti. Putin pred asi 11 000 vojakmi a vojnovými veteránmi pripomenul, že „si pamätáme, akú tragédiu znamená vojna a urobíme všetko pre to, aby sa nikto nikdy neodvážil znova ju rozpútať, ohroziť naše deti, naše domovy

a našu vlasť“. „Urobíme všetko pre posilnenie globálnej bezpečnosti,“ citovala ho agentúra RIA Novosti.

Putin ďalej uviedol, že jednota medzi rôznymi národmi a národnosťami v Rusku je spojená s hodnotami, ako sú vlastenectvo, rodina a vernosť k svojim koreňom. „Boli to tieto hodnoty, pre ktoré náš ľud tak statočne bojoval“ povedal Putin.

Na prehliadke, ktorá sa začala minútu ticha za obete vojny a zvonkohrou zo Spasskej veže Kremľa, mohli diváci vidieť napríklad rakety Topol M a Iskander, raketové komplexy S400, najnovšie verzie tankov T-90 či bojové vozidlá pechoty VTR-82, informoval spravodajca Českého rozhlasu v Moskve. „Ide o demonštráciu toho, že ruská armáda je pripravená, moderná a je schopná riešiť svetové konflikty aspoň v tej podobe, akú teraz predvádza na Červenom námestí,“ povedal.

S približne 27 miliónmi obetí Veľkej vlasteneckej vojny z rokov 1941-45 utrpel vtedajší Sovietsky zväz väčšie straty ako ktorákoľvek iná zúčastnená krajina.

Oslavy Dňa víťazstva vyvrcholili veľkými ohňostrojmi na 14 miestach Ruska.

Red TASR

Ruskí vojaci pochodujú po Červenom námestí počas vojenskej prehliadky v rámci Dňa víťazstva 9. mája 2013 v Moskve.

Foto: TASR/AP

Na zamyslenie:**Mier nemôže byť udržiavaný násilím, môže byť dosiahnutý len porozumením.**

EINSTEIN

ISSN 03223-2018

9 770323 201002

10

Vence vďaka a úcty na Slavíne

(Dokončenie zo str. 1)

V Bratislave si tento deň pripomenuli na Slavíne, pamätnom mieste posledného odpočinku tisícov padlých vojakov Červenej armády, ktorí položili vlastné životy pre náš slobodný život. Pietnu spomienku kladenú vencom zorganizovali Obvodný úrad Bratislava, Ministerstvo obrany SR, Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, Veľvyslanectvo Ruskej federácie a Bratislavský samosprávny kraj. V sprievode vojakov čestnej stráže a za zvukov chorálu vojenskej hudby položili k pylónu pamätníka vojaka s rozvíjatou zástavou vence predseda vlády Robert Fico s členmi vlády, predstavitelia Kancelárie prezidenta republiky, poslanci Národnej rady SR, predstavitelia štátnej správy a samosprávy, diplomati, predstavitelia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, politických a občianskych organizácií. Akt ukončili ruská a slovenská hymna.

Verše o spiacom padlom vojakovi predniesla Eva Mária Chalupová. Slávnostného príhovoru sa ujal predseda vlády Robert Fico. Vyslovil vďaka za oslobodenie spod fašizmu vojakom

Červenej, rumunskej, bulharskej i československej armády, ako aj vďaka západným mocnostiam za pomoc, ktorú nám najmä počas SNP poskytli v našom národnoslobodzovacom boji. „Uctievať si tých, ktorí bojovali, padli, aj tých, čo prežili. Na týchto ľudí nemožno zabúdať, ale pripomínať si udalosti a tento deň, ktorý sa stal tradíciou, čo sa s ukončením 2. svetovej vojny spája, aby sa ani v súčasnej a budúcich mladých generáciách nezabúdalo,“ uviedol. Dodal, že si pripomínajú aj našich vojakov, ktorí bojovali na západných frontoch, ale aj ako partizáni vo Francúzsku, Taliansku, Juhoslávii. Zároveň vyslovil vďaka účastníkom slovenského protifašistického odboja, ktorí sa zúčastnili tejto pietnej spomienky na Slavíne a majú dnes okolo deväťdesiat rokov.

Veľvyslanec Ruskej federácie Pavel Kuznecov takisto vyslovil vďaka za oslobodenie a porážku fašizmu. „Víťazstvo nad fašizmom je hroznou výstrahou všetkým tým, ktorí si nechcú pamätať minulosť, ktorí sa aj dnes pokúšajú ospravedlniť zločiny nacistov a zrevidovať výsledky Druhej svetovej vojny,“ kon-

štatoval a upozornil že je vidieť pokusy o skreslenie histórie v prospech konjunkturných politických cieľov, o prirovnanie obetí k tyranom a osloboditeľov k okupantom. „V niektorých krajinách idú ešte ďalej a heroizujú nacistických spolupáchateľov. Toto nielen uráža pamiatku padlých, ale otvára cestu pre obnovenie prot ľudských ideológií, vyvoláva nedôveru vo vzájomnom porozumení medzi národmi,“ dodal. Predseda Bratislavského samosprávneho kraja Pavol Frešo vzdal vo svojom príhovore hold a poďakovanie tým, ktorí bojovali za slobodu a demokraciu. Pavol Sečkář, predseda Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov pripomenul úsilie odbojárov o prijatie zákona Národnej rady o protifašistickom odboji.

V závere pietneho aktu kladení vencov a pripomenutia si obetí za naše oslobodenie prečítali rozkaz ministra národnej obrany o udelení vyšších vojenských hodností a udelení ministerského vyznamenania skupine slovenských odbojárov. Minister im potom vyznamenania odovzdal. Pietny akt ukončila hymnická pieseň Kto za pravdu horí.

V neskorších popoludňajších hodinách usporiadalo Veľvysla-

Predseda vlády SR Robert Fico blahoželá k udeleniu vyznamenania vojnovému veteránovi. Foto: TASR – Š. Puškáš

nectvo Ruskej federácie pre pozvaných hostí a účastníkov protifašistického odboja vo svojich priestoroch recepciu.

Deviaty máj mal slávnostný a pietny rámeč s účasťou stovák mladých, starších i tých najstarších účastníkov. Mnohí z nich

ostávali v srdečných rozhovoroch s výhľadom na pokojnú Bratislavu. Tí najstarší si tiež pripomenuli, že z historického hľadiska to bol, napriek obetiam, najradostnejší deň v celej Európe v priebehu búrlivého dvadsiateho storočia. **Martin KUČEK**

24. APRÍL

Za silné vyjadrenia o povojnovom odsune sudetských Nemcov kritizoval český premiér Petr Nečas nového prezidenta Miloša Zemana. Ten v rozhovore pre rakúsku tlačovú agentúru uviedol: „Deväťdesiat percent sudetských Nemcov volilo Konrada Henleina, vodcu nacistickej strany v niekdajšom Československu. Ak bol niekto občanom jednej krajiny a kolaboroval s inou, ktorá okupovala jeho krajinu, potom je odsunutie miernejšie ako napríklad trest smrti.“ Tematikou by sa však podľa jeho slov mali zaoberať najmä historici.

26. APRÍL

Pri oprave rodného domu Jana Kubiša, jedného z atentánikov na zastupujúceho ríšskeho protektora Reinharda Heydricha, v českých Dolných Vilémoviciach objavili robotníci pod prehnitými schodmi vedúcimi na povalu unikátne predvojnové fotografie, korešpondenciu a časti vojenskej uniformy. Podľa historikov tento nález prispieje k objasneniu Kubišovho života počas prvej ČSR. Zrekonštruovaný dom verejnosti prístupný 24. júna, na sté výročie narodenia Kubiša.

27. APRÍL

Nemecký herec Horst Tappert, ktorého preslávila v televíznom detektívnom seriáli (1974 až 1998) postava elegantného inšpektora Stefana Derricka, slúžil počas 2. svetovej vojny v obáva-

nej nastickej jednotke SS. Tappert, ktorý zomrel v roku 2008, vstúpil do SS v roku 1943 vo veku 19 rokov. Stal sa príslušníkom protiletadlovej skupiny, ktorá bojovala aj na východnom fronte a prechádzala cez Slovensko.

2. MÁJ

Rakúšan Leopold Engleitner, jeden z najstarších ľudí, ktorí prežili nacistické koncentračné tábory, zomrel vo veku 107 rokov. Nacistický režim ho prenasledoval pre príslušnosť k Svedkom Jehovovým a odmietanie vojenskej služby. Štyri roky ho väznili v Buchenwalde, Niederhagene a Ravensbrücku. Keď ho v roku 1943 prepustili pod podmienkou, že strávi zvyšok života nútenými poľnohospodárskymi prácami, vážil len 28 kilogramov.

3. MÁJ

Predbežné výsledky prieskumu ukázali, že čilský básnik a osobný priateľ ľavicového prezidenta Salvadora Allendeho Pablo Neruda, ktorý zomrel krátko po vojenskom puči v nemocnici 23. septembra 1973 v Santiagu de Chile, trpel rakovinou prostaty. To ale nevylučuje podozrenia z otravy. Nerudove pozostatky exhumovali pre dlhodobé podozrenia, že ho fašistický režim generála Augusta Pinocheta nechal otráviť, keď plánoval odísť do exilu v Mexiku.

6. MÁJ

Pred budovou súdu v Mníchove, kde sa za prísnych bezpeč-

nostných opatrení konal proces s 38-ročnou neonacistkou Beate Zschäpeovou a jej štyrmi pomocníkmi obvinenými z účasti na desiatich rasovo motivovaných vraždách a ďalších zločinoch, sa zišli antiracistickí demonštranti. Zschäpeová, prezývaná nasticcká nevesta, obvinili tiež z vytvorenia a podpory teroristického

stalo sa VO SVETE
24. 4. – 8. 5. 2013

spolku Národnosocialistické podzemie.

Nemecká polícia zatkla 93-ročného Hansa Lipschisa, strážnika z nastickejho tábora Osvienčim. Podozrievajú ho, že sa v rokoch 1941 až 1945 zapojil do vražd väzňov. Polícia prehľadala jeho byt v Aalene a vzala ho do väzby. Lipschis sa priznal, že v tábore smrti slúžil ako príslušník Waffen SS, ale bol iba kuchár. Centrum Simona Wiesenthala zaradilo jeho meno na štvrté miesto zoznamu súčasných najhľadanejších nacistov. Lipschis má byť jedným z päťdesiatky dozorcov tábora, ktorí sú stále nažive.

7. MÁJ

Súčasný prevedenie opery hudobného skladateľa Richarda Wagnera Tannhäuser vyvoláva v Nemecku rozruch, pretože sú

v ňom scény s nasticckou tematikou – ukazujú ľudí zomierajúcich v plynových komorách a celé rodiny, ako si pred popravou holiť hlavy. Diváci v Düsseldorfe „pískali a boli šokovaní“ premiérou predstavenia. Operný súbor teraz diskutuje o tom, či zmierni provokačné pasáže, ktoré vložil do originálu režisér Burkhard Kosminski.

Írsku vláda omilostí takmer 5000 mužov, ktorí počas druhej svetovej vojny dezertovali z ozbrojených síl a pridali sa na stranu Veľkej Británie, kde bojovali proti nasticckému Nemecku a Japonsku. Dezertéri sa po skončení vojny nemohli v Írsku zamestnať v štátnych službách a nemali nárok ani na dôchodok. Írsko bolo počas vojny neutrálne a odmietlo prijať židovských utečencov. Vtedajší premiér Éamon de Valera ako jediný zo západných lídrov kondoloval Nemecku k úmrtiu Adolfa Hitlera v roku 1945.

Svetový židovský kongres, ktorý reprezentuje židovskú komunitu mimo Izraela, zasadal v Budapešti zo solidarity s maďarskými Židmi, ktorí sú v posledných rokoch vystavení narastajúcemu antisemitizmu. Na trojdňovom plenárnom zasadnutí sa zúčastnil aj premiér Viktor Orbán. Vo svojom prejave odmietol antisemitizmus, voči ktorému chce vraj uplatňovať nulovú toleranciu. Maďarskí Židia a Rómovia sa však sťažujú

na stúpajúce verbálne aj fyzické útoky pre ich etnický pôvod.

8. MÁJ

Japonsko ustúpilo od svojho rezolútneho tvrdenia, že neexistujú oficiálne dôkazy ohľadom sexuálneho zotročovania ázijských žien japonskými vojakmi na okupovaných územiach za 2. svetovej vojny. Vyhlásenie, ktoré podpísal premiér Šinzó Abe, priznáva existenciu dokumentu povojnového medzinárodného vojenského tribunálu, ktorý zahŕňa aj svedectvo o únosoch čínskych žien ako sexuálnych otrokyň. Historici odhadujú, že japonským vojakom slúžilo pre rozptýlenie asi 200-tisíc žien, najmä na Kórejskom polostrove.

Od svojho nástupu do funkcie v marci 1933 presadzoval ríšsky minister propagandy Joseph Goebbels „očistenie“ nemeckej kultúry od tzv. cudzorodých prvkov. Akcie namierené proti spisovateľom, vedcom, publicistom a umelcom, ktorí sa znepáčili nasticckému režimu, vyvrcholili pred 80 rokmi verejným pálením približne 20-tisíc kníh od 400 autorov. V plameňoch sa ocitli diela Alberta Einsteina, Heinricha Manna, Bertolda Brechta, Liona Feuchtwangera, Sigmunda Freudu, Heinricha Heineho, Ericha M. Remarquea, Karla Marxa, ale aj Ernesta Hemingwaya, Jacka Londona a ďalších svetových osobností.

(ao)

V Bratislave sa opäť bojovalo

V hlavnom meste SR 8. mája vzduchom lietali náboje, slnko zatienili dymovnice a bolo počuť najmä nemčinu či ruštinu. Bratislava sa totiž vrátila o 68 rokov späť do histórie a opäť zažila boj o svoje oslobodenie. Na Jesenského ulici a pred historickou budovou SND to vyzeralo ako počas konca 2. svetovej vojny.

Udalosti z oslobodzovania slovenskej metropoly spod fašistickej okupácie v roku 1945, keď padlo asi 740 sovietskych vojakov, približne 470 nemeckých a maďarských a vyše sto civilistov, mala ľuďom autenticky priblížiť akcia pod názvom „Bratislava 2013 – Boje v meste 1945“. Klub vojenskej histórie Carpathia ju zorganizoval už po štvrtýkrát, vlni bola prvý raz v centre mesta.

Organizátori sa najprv snažili navodiť dobový život v Bratislave koncom vojny. Do ulíc poslali historickú električku, ktorú zastavili nemecké vojská spolu s vojakmi Hlinkovej gardy. Vtedy bolo už zďaleka vidieť blížiaci sa boj. „Keď nastal hlavný protiútok sovietskych jednotiek, nemeckí obrancovia sa sťahovali do západných častí Bratislavy,“

opisoval dejiny stovkám okolo stojacich ľudí Peter Velčický z Carpathie. Jesenského ulicou tak zneli výstrely a nemecké výkriky a zapálená dymovnica mala imitovať zničenie obrneného vozidla. Improvizovaná Červená armáda prišla až k divadlu a miesto obsadila. Navôkol ležalo množstvo zastrelených vojakov a zem posiala slepá munícia.

Po prvej radosti Červenej armády sa však boje neskončili. Pri nástupe vojakov, keď si Sovieti mysleli, že majú vyhrané, ich Nemci prekvapili. Začali strieľať z balkóna divadla. „Táto scénka bola inšpirovaná skutočnou udalosťou. Nejakí poslední fanatici sa vtedy ukrývali v oknách budov, odkiaľ sa snažili zastreliť najmä dôstojníkov, aby armádu paralyzovali,“ vysvetlil Velčic-

Ukážka historických bojov v meste Bratislava v roku 1945.

Foto: TASR – M. Svitok

ký. Sovietsky dôstojník, ktorý mal vtedy dostať hlásenie od veliteľa frontovej jednotky, bol zastrelený. Budovu potom armáda prehľadala a ostrelovača Sovieti zabili.

Nad podujatím prevzali záštitu premiér Robert Fico i primátor

Bratislavy Milan Ftáčnik. „Mali by sme pripomínať udalosti, ktoré viedli k tomu, že sa môžeme sami rozhodovať o svojich vlastných osudoch. Nech je táto udalosť naším spoločným odkazom, že nechceme zabudnúť na to, čo nám priniesol slobodu,“ povedal

davu Ftáčnik. Pripomenul, že mnoho mladých ľudí dnes históriu nepozná. Podľa Velčického sa ju takto naučia ľahšie. „Ide o formu, ako im ju podáme. Určite je pre nich zaujímavejšia cez takéto ukážky ako z kníh či dokumentov,“ podotkol.

Red TASR

Príchod mieru oslávili spevom

Ôsmy máj 1945 je dnes pre nás dôležitým historickým medzníkom, ktorý už viac ako šesť dekád rokov dvíha varovný prst pre súčasné generácie. Tento dátum sa do dejín zapísal ako deň, kedy zvíťazila spravodlivosť nad tyraniou a utláčaním, ako deň, kedy Európa zložila zbrane a konečne zavládol vytúžený mier. Bol to tiež deň, ktorý pokoril ilúziu fašistickej neporaziteľnosti a opätovne zaviedol demokratické hodnoty.

Túto významnú udalosť si pripomínajú aj členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov vo Zvolene, a to v podobe slávnostného koncertu organizovaného 7. mája pedagógmi a študentmi Komplexu škôl športu a umenia PinkHarmony vo Zvolene v priestoroch Komorného divadla Jána Mieroslava Pinku. Pripomínali si na ňom nielen dejinné udalosti budovania slovenskej štátnosti, ale aj dejiny budovania občianskej spoločnosti. Boli to dva princípy, ktorých súboj bol najintenzívnejší práve v čase II. svetovej vojny, v čase, keď vznikala Slovenská štát, a v čase, keď Slovenské národné povstanie proti vlastnému štátu bojovalo.

Počas slávnostného koncertu bola vyzdvihovaná najmä búrnosť a dôležitosť týchto udalostí s odkazom pre súčasné generácie. Princípy slobody, plurality a demokracie dnes mladí vnímajú akosi prirodzene, s absolútnou samozrejmou. A pritom tomu nie je ani tak dávno, keď sa o podobných hodnotách len ticho šepkalo a pre naplnenie ich princípov i s hrdosťou umieralo.

Umelecký zážitok stretnutia umocňovali hudobné i spevácke čísla študentov a pedagógov Súkromného konzervatória vo Zvolene, ktorí do priestorov divadla priniesli čaro melódii i árií popredných skladateľov (pred-

všetkým slovanského pôvodu): Rachmaninov, Čajkovskij, Dargomyžskij, Dvořák, Kubička, Trnavský či Korsakov.

Bolo veľmi sympatické pozorovať vzájomné splývajúce dvoch generácie rozdielnych skupín (mladej i staršej), ktoré sa slávnostným koncertom rozhodli demonštrovať myšlienky slobody a súdržnosti pre hostí i návštevníkov večera, pre Zvolenčanov.

Výnimočné vystúpenia, umocnené spomienkami na časy odboja jednotlivých členov Zväzu protifašistických bojovníkov, tak spoločne stvárnili nostalgický obraz bojovnosti, odvahy a zánietenia jednotlivcov, ktorí stáli pri zrode demokratických princípov súčasnosti. Ide o odkaz, ktorý je dnes nutné šíriť ďalej, sprístupňovať ho širokej verejnosti, neustále naň upozorňovať a apelovať ním na naše životy. Životy, ktoré tak radi žijeme so samozrejmou.

Md

Banská Bystrica si pripomenula 68. výročie víťazstva nad fašizmom

Obvodný úrad v Banskej Bystrici zorganizoval pietny akt položenia vencov k pamätníku padlých vojakov sovietskej a rumunskej armády na Námestí SNP, z príležitosti 68. výročia víťazstva nad fašizmom.

Členovia SZPB počas pietnej spomienky v B. Bystrici.

Foto: ah

Význam tohto pietneho podujatia podčiarkla prítomnosť podpredsedníčky Národnej rady Slovenskej republiky Jany Laššákovéj, vedúcej kancelárie prezidenta SR v Banskej Bystrici Stanislava Líšku, delegácie BBSK vedenej podpredsedom Ladislavom Topoľským, delegácie MsÚ vedenej primátorom Petrom Gogoľom a ďalších predstaviteľov štátnej a verejnej správy, politických strán a hnutí.

Najpočetnejšie zastúpenie však mala delegácia Oblastného výboru Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, vedená jeho predsedom Jánom Pálešom. K nej sa pripojil aj tajomník SZPB Roman Hradecký.

Pietny akt kladenia vencov a kytic za asistencie príslušníkov Ozbrojených síl SR a ich

dychovej hudby dal tomuto podujatiu dôstojný rámec a nenechal ľahostajnými ani občanov, ktorí sa v tom čase nachádzali na Námestí SNP.

Na historický význam a odkaz 68. výročia víťazstva nad fašizmom pre dnešok upozornila vo svojom príhovore prednostka Obvodného úradu v Banskej Bystrici Ľubica Laššáková.

Pripomínanie si týchto významných udalostí v našich, európskych, ale aj svetových dejinách má hlboký zmysel nielen pre súčasnosť, ale najmä pre budúcnosť a ďalšie generácie. Musia byť mementom pre všetkých, aby tí, ktorí sa snažia problémy vo vnútri štátov a medzi štátmi riešiť silou, nedostali už nikdy šancu.

Anton HOFFMANN

Oslobodenie si vo Zvolene pripomenuli koncertom.

Foto: Pinkharmony

Anna a Helga

Už iba niekoľko týždňov chýbalo do skončenia druhej svetovej vojny a spojeneckí vojaci sa začali objavovať už aj v blízkosti koncentračného tábora Bergen – Belsen, no táto príšera si neprestala vyžadovať ďalšie a ďalšie obete. Ako nemilosrdný netvor kynožila, mrzачila a kaličila všetko živé okolo seba. Nestačilo jej, že ľudia hynuli pod výstrelmi strelných zbraní, granátov a delostreleckých bômb, smrť prichádzala aj z neba a padala na ľudí v podobe zápalných, trieštivých, dokonca i fosforových bômb. Najhoršie, najdlhšie a najťažšie sa však zomieralo od hladu, od zimy a od vysilenia, keď ľudia ešte za živa zožierali vši a obhrýzali ich potkany, keď nebolo lekárov ani liekov proti vysokým horúčkam a vyčerpanosti. Vtedy sa v Bergen – Belsene rozšíril aj škvrnatý týfus a v premnoženom tábore, preplnenom Židmi, zajatcami, deťmi, starcami i ženami, zomieralo sa každým dňom po stovkách. Medzi nimi sa ocitla so svojou staršou sestrou aj Anna Franková. Až do konca sa o ňu obetavo starala, no sama podľahla približne v polovici marca 1945 tejto zákernej chorobe. Ani

jedna vojna sa jej doteraz nevyhla. Aj v tejto a v tomto koncentračnom tábore jej podľahli desaťtisíce ľudí. Zabýjala po tisícoch, ešte aj vtedy, keď správa tábora prešla pod vedenie britskej armády, ktorá tento tábor oslobodila 15. apríla 1945. Týfus sa tak zažral do ľudí, do budov a celého prostredia, že jedinou medicínou, na jeho zlikvidovanie sa stali plameňomety.

Anna Franková, mladučké židovské dievčatko, by určite dokázalo lepšie popísať všetko to utrpenie väzňov, ako o tom svedčia úradné dokumenty. Nebolo jej však dopriať, aby o svojom pobyte v koncentračnom tábore vydala písomné svedectvo. Bolo by to určite zaujímavé, pútavé a poučné čítanie, pretože Anna, napriek svojmu ešte detskému veku, dokázala veľmi pekne a presvedčivo písať. Každý, kto si prečítal jej Denník Anny Frankovej, to musí priznať. Popisuje v ňom 761 dní, ktoré prežila so svojou rodinou a niekoľkými známymi v malom uzavretom priestore, kde sa skrývali pred fašizmom. Vie si z nás niekto predstaviť, aká obrovská psychická záťaž to musela byť pre túto mladučká slečnu,

koľko stresov tu musel denne zažívať každý obyvateľ tejto malej skrýše? Anna to dopodrobna popísala vo svojom denníku. Písala o krásnom vzťahu s otcom, o svojej matke, o svojej prvej láske, o každom, kto bol s ňou v tomto malom priestore uzavretý. Ale aj o strachu z odhalenia, ktorý by znamenal ich koniec. Denník,

Anna Franková na poštovej známke. Ilustr. foto: wikipedia

ktorý dostal podobu knihy, bol preložený do 60 jazykov a po prvýkrát vyšiel v Holandsku, už v roku 1947. Ak by som o tom chcel písať viac, iba by som opakoval všetko to, čo predtým mnou už napísali iní.

Vojna je krutá a neberie ohľad na pohlavie ani na vek svojej obete. Nebolo dopriať Anne Frankovej, aby sa z nej stala mladá

a krásna žena, aby sa v nej rozvinul jej literárny talent. Vojna sa však nedá skrotiť a kosila aj v radoch detí, ktorých otcovia sa podieľali na jej zrode. Je to príklad rodiny Goobelsovcov. Zaplatili krutú daň za svoje hriechy. Otec J. Goobels nepoznal zľutovania nad nikým, kto nevyhovoval jeho predstavám o novom usporiadaní sveta, a matka M. Goobelsová bola tiež zarytou nacistkou. Nikto nezaplakal nad ich tragickým koncom, keď sa o tom svet dozvedel. Hlavne nie vtedy, keď sa dozvedel, akým strašným spôsobom zlikvidovali svoje vlastné deti. Napriek tomu, že tesne pred touto masovou vraždou sa pilotka Hanna Ratsch ponúkla, že ich vyvezie z bunkra do bezpečia. Rodičia svojich šiestich detí však už mali pre ne naplánovaný odlet zo života, za pomoci jedu. Spomínam to iba preto, že aj medzi týmito deťmi v bunkri, vyrastalo jedno talentované dievčatko, asi tak v rovnakom veku, v akom bola Anna Franková. Tiež mala literárny talent, a tiež sa zachoval jej denník: v podobe listov svojmu priateľovi. V minulom roku som si ho prečítal v ruskej tlači.

O posledných dňoch v Hitlerovom bunkri sa toho už popísalo veľa. Písali o tom generáli, maršali, ministri, tajomníci i sekretárky, no málo kto vie o tom, že

tieto dni opísala aj slečna, ktorá nemala ešte ani 14 rokov. Písala o svojich rodičoch, o strýčkovi Hitlerovi, o svojich piatich súrodencoch, o náladách v bunkri, ktorá sa menila podľa toho, aké informácie do tohto ich posledného príbytku prenikli. Obyvatelia bunkra sa tešili, keď sa dozvedeli, že zomrel americký prezident, predpokladali, že nastane obrat vo vojne. Smútili, keď sa dozvedeli, akou smrťou zomrel Mussolini so svojou milenkou. Uvažovali o svojom vlastnom konci. V poslednom liste svojmu priateľovi Helga píše: „Tak veľmi by som chcela niekde odísť. Predstavilo sa mi vo sne, že plávame spolu do Ameriky, sedíme na palube a všade naokolo je oceán. Je svetlý a mäkký, no my sa iba hojdáme a nehýbeme sa z miesta. Ty hovoríš, že sa mi to tak iba zdá, že v skutočnosti plávame do cieľa. Ja sa spytujem – do akého cieľa? Mlčíš a nedávaš mi odpoveď.“

Neunikla Helga svojmu osudu a nedopĺvala do cieľa. Nedopĺvala do cieľa, tak ako nedopĺvala Anna Franková. Jedna z nich vyrastala ako obyčajná a v tých časoch opovrhované židovské dievčatko, tej druhej sa dostávalo árijskej výchovy. Predsa však mali jedno spoločné: Obidve sa stali obeťami vojny a fašizmu.

Rudolf SLEZÁK

John Sehmer

Slováci by nemali zabúdať ani na cudzincov, ktorí pre nich či už v ich krajinách, alebo priamo tu, medzi Tatrami a Dunajom, čosi podnikli, prispeli k pozitívam ich rozvoja. Stovky Neslovákov prispeli v etape diania rokov 1938–1945 pre nájdanie správneho smeru.

Patrili k nim aj ľudia vo Veľkej Británii, kde bol hlavný stan čs. zahraničného odboja proti nacizmu a fašizmu, na čele s prezidentom E. Benešom. Britov nachádzame aj v SNP. Patrí k nim tiež mjr. John Sehmer.

Narodil sa v rodine Nemca E. Sehmera a matky Angličanky vo Wiggintone. Študoval v Nemecku aj vo V. Británii. Oženil sa s M. E. Bates, s ktorou mal syna. J. Sehmer, i keď bol polovičný Nmec, nadobudol britský vlastenecký rozmer. Život mu dal možnosť, aby sa prejavil ako odporca nemeckého nacizmu. V januári 1938 narukoval a vojenskú službu vykonával v anglickej teritoriálnej armáde, a to v 45. kráľovskom pluku. Po vzniku 2. svetovej vojny stúpol význam spravodajskej služby. Bol prijatý do MO 4 Special Operations Executive – SOE (Exekútiva pre zvláštne operácie). Absolvoval špeciálne kurzy SOE v Bovingtone a na Cambridgeskej univerzite. V apríli 1943 bol vysadený nad okupovanou Juhosláviou. V Británii tu podporovala odboj a osobitne W. Churchillovi záležalo na vývoji na Balkáne. Sehmer bol veliteľom operácie Hackthorpe II v priestore Priština. S dvomi spravodajcami pôsobil pri štábe

mjr. Djuriča. Išlo o náročnú, viacmesačnú činnosť s dobrými výsledkami. Po dovolenke v Káhire v roku 1944 absolvoval kurz ako člen stredoeurópskej sekcie SOE B 4. Do Juhoslávie sa už nemal vrátiť, čakalo ho pôsobenie v Maďarsku. Ale aj na Slovensku sa udiali zmeny. Otvorila sa možnosť vysadiť skupinu Windproof (Odolný vetru) nad Slovenskom. Sehmerovými partnermi sa stali por. Allan Daniels (pôvodne Andrej Durovecs), por. V. S. Zehopian a rádiooperátor desiatnik G. T. Daniels z Royal Signal Corps. Skupina bola vysadená z britského lietadla Halifax B MK 18. septembra 1944 po 21. hodine nad priestorom Veľké Pole (dnes okres Žarnovica). Vyhodené boli aj kontajnery s rádiomateriálom a zdravotníckymi potrebami. Deň predtým na Troch Duboch pristáli dve B-17, aby odviezli na povstaleckom území zhromaždených zostrelých amerických letcov, a zároveň prišli aj dve skupiny z Office of Strate Services – OSS (Úrad strategických služieb). B-17 štartovali z Talianska. Američania priviezli ako dar zbrane, strelivo, zdravotnícky materiál. Briti aj Američania našli plnú podporu v štábe gen. J. Goliana, spolupracovali a v Banskej Bystrici sa tešili pozornosti a úcte. Sehmerovej skupine prideliť ako tlmočníčku M. Kockovú. V skupine Američanov neskôr pôsobila M. Gulovičová. Poručík Allan Daniels sa hneď vybral na prieskum pomerov v Maďarsku a pohyboval sa najmä v Budapešti. Kontakt s ním sa stratil, neskôr sa zistilo, že bol zaisťovaný a umiestnený v zajateckom tábore. Maďarsko prežívalo napäté chvíle a po neúspechu s prímerím nastala krvavá éra Šípových krížov. Sehmer zostal na Slovensku, pôsobil aj na Horehroní a čiastočne v Gemeri. Spolupráca SOE a OSS bola prínosom. Pri prilete šiestich B-17

siedmeho októbra 1944 priletel na otočku aj plk. Threlfall, ktorý sa stretol s J. Golianom a Sehmerom. Sovietska vojenská misia a tiež Briti a Američania zostali na Slovensku i po obsadení B. Bystrice. Briti aj Američania našli plnú podporu v štábe gen. J. Goliana, spolupracovali a v Banskej Bystrici sa tešili pozornosti a úcte.

ce a Donovalov nemeckými jednotkami. Sehmer mal k dispozícii vysielaciu a podával informácie pre SOE, tiež poslúžila skupine poručíka Greena. Nacistické okupačné jednotky sa snažili pacifikovať aj povstalcov, partizánov a spravodajské skupiny Spojencov. V novembri a decembri sa osobitne činil SS Sturmbannführer von Thun-Hohenstein so svojou Abwehr Gruppe 218. Bola to pestrá spoločnosť

profesionálnych zabijakov. Mala nemecký, ukrajinský a tiež slovenský oddiel. Pásla po Britoch a Američanoch a za pomoci domácich konfidentov a najmä Göndera vykonal von Thun-Hohestein akciu nad Polomkou. 26. decembra zajali Nemci Sehmera, Greena, kpt. J. Staneka a ďalších. Väčšina z nich bola cez Bratislavu odvlečená do tábora Mauthausen. Tu bol aj Sehmer kruto mučený. Na rozkaz Kaltenbrunnera boli Sehmer, Green a ďalší vrátni M. Kockovej (spolu 18) v tábore v bunkri zastrelení. Z pušky strieľal aj Franz Zierys. Nacisti likvidáciu týchto antifašistov pôsobiacich v SNP oznámili oficiálnym rozhlasom. Dejepis Slovenska by nemal zabúdať ani na Britov, Američanov a teda ani na Johna Sehmera, ktorý obetoval svoj život pre slobodu národa pod Tatrami.

Milan GAJDOŠ

Oveľa viac ľudí chodí dnes do radov pred úradmi práce ako do prvomájových sprievodov.

Pýtajte sa ministerky zdravotníctva Zuzany Zvolenskej

Vážení čitatelia, prinášame vám novú rubriku, v ktorej bude ministerka zdravotníctva Zuzana Zvolenská odpovedať na vaše otázky. Tie môžete posilať na adresu bojovnik@szpb.sk.

■ V médiách som zachytila informáciu, že opäť musíme používať výmenné lístky u lekárov. Musím mať výmenný lístok pri každej návšteve ambulancie špecialistu?

Mária, Nitra

Zjednodušená odpoveď znie: treba odlišovať jednorazové vyšetrenie u odborného lekára a dlhodobú liečbu u odborného lekára.

Pozrime sa však na túto problematiku troška širšie. Povinnosť výmenných lístkov platí od 1. apríla tohto roka, stále sa však stretávame s otázkou – prečo sme ich zaviedli? V prvom rade preto, lebo chceme, aby všeobecní lekári dôsledne manažovali svojich pacientov. To znamená, že pacient príde k svojmu všeobecnému lekárovi, ten ho vyšetří, napíše predbežné stanovenie choroby vrátane jej kódu, uvedie rozsah a cieľ odporúčaného vyšetrenia u špecialistu a dôvod odporúčania. K špecialistovi by tak mali ísť pacienti, ktorí jeho výkon naozaj potrebujú. V praxi sa predtým totiž stávalo, že pacienti svojvoľne navštevovali niekoľkých odborných lekárov, mali predpísané viaceré lieky, ich účinky však nemuseli vždy priaznivo vplývať na zdravotných stav pacientov. Práve naopak, ide o kontraindikácie, ktoré sú nebezpečné a v niektorých prípadoch predstavujú vážne ohrozenie zdravotného stavu. Okrem týchto skutočností lepší prehľad získajú aj samotní pacienti, výmenné lístky im pomôžu

orientovať sa v systéme, dostanú presné odporúčania, k akému špecialistovi treba ísť s prihliadnutím na ich diagnózu. Dôležité však je, že výmenný lístok nebude lekár – špecialista vyžadovať od chronických pacientov, ktorých pravidelne v odbornej ambulancii sleduje (napríklad diabetici, chronickí pacienti trpiaci vysokým krvným tlakom a pod.).

Výmenný lístok nepotrebujete ani vtedy, keď plánujete navštíviť ambulanciu zubného lekára, gynekológa, kožného lekára, psychiatra, očnému lekárovi (len ak potrebujete okuliare). Výmenný lístok nemusíte mať ani pri úraze, ak na lekárske ošetrenie prídete do 24 hodín, a nevyžaduje sa ani pri ochrannom ambulatnom liečení (napríklad odvykacie kúry a podobne).

Pacient po vyšetrení v ambulancii špecialistu dostane správu o priebehu vyšetrenia a jeho výsledkoch, všeobecný lekár by ju mal následne založiť do zdravotnej dokumentácie. V prípade, ak pacient pôjde k špecialistovi na kontrolu, nebude potrebovať ďalší lístok. A ešte jeden dôležitý údaj – za vystavenie výmenného lístka pacient lekárovi neplatí!

Počas teplých dní treba veľa piť

Teploty v niektorých častiach Slovenska už začiatkom mája dosahovali 30 stupňov. Hoci ešte nie sme uprostred leta, na horúce počasie si treba dávať pozor už teraz.

Vysoké teploty prinášajú so sebou aj zdravotné riziká, ktoré môžu spôsobovať kolapsové stavy. Problém môžu mať napríklad ľudia s kardiovaskulárnymi ochoreniami, vysokým krvným tlakom či hormonálnymi ochoreniami, ako aj starší ľudia.

Ľudia by počas horúčav mali dbať na dodržiavanie pitného režimu. Dospelý človek by mal počas dňa vypíť najmenej tri litre nápojov. „Nevhodné sú však nápoje s obsahom cukru, kofeínu, chinínu či alkoholu. Do pitného režimu sa teda

nezapočítavajú tekutiny prijaté vo forme malinoviek, piva, alkoholu, kávy. Ideálna je obyčajná voda,“ uvádza Úrad verejného zdravotníctva (ÚVZ) SR. Nápoje by sa mali prijímať pravidelne v menších dávkach, vhodnejšie sú vlažné nápoje.

Na priame slnenie sú vhodné len ranné a neskoré popoludňajšie hodiny, pri opaľovaní či výlete do prírody treba používať krémy s ochranným faktorom pred UV žiarením. Počas teplých dní sa odporúča nosiť podľa možnosti odev svetlých fa-

rieb a z prírodných materiálov, má byť ľahký, vzdušný a voľného strihu. „Syntetické materiály nie sú vhodné, pretože neumožňujú odparovanie potu,“ vysvetľuje ÚVZ SR.

Počas teplých mesiacov môžu byť viac nebezpečné potraviny, ktoré si vyžadujú podmienky chladenia, a potraviny v systéme rýchleho občerstvenia. Nakúpené chladené či mrazené potraviny treba preto čo najskôr prepraviť domov do chladničky; pokiaľ sa mrazené potraviny cestou rozmrazia, nemali by sa už opätovne zamrazovať, treba ich spracovať.

LUC TASR

Pitný režim treba dodržiavať.

Foto: archív

Slovensko si pripomenulo Štefánika

Slovensko si v sobotu 4. mája pripomenulo 94. výročie tragického úmrtia jednej z najvýznamnejších osobností svojich novodobých dejín – Milana Rastislava Štefánika. Na základe Zákona o štátnych sviatkoch, dňoch pracovného pokoja a pamätných dňoch je 4. máj – výročie úmrtia Milana Rastislava Štefánika – pamätným dňom SR.

„Slovenský národ prejde cez úskalia dejín len vtedy, ak sa nikdy nebude vzdávať.“ Milan Rastislav Štefánik premenil štúrovské „Neopúšťajme sa“ na akčné a dynamické krédo – „Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem!“. Na spomienkovej slávnosti pri príležitosti 94. výročia tragickej smrti Štefánika to na Mohyle na Bradle pripomenul predseda vlády Robert Fico.

„Štefánikova schopnosť biť sa s podmienkami, do ktorých sa narodil a ktoré ho obmedzovali, bola obdivuhodná. Nenarodil sa pre porážku, ale pre zápas, aj prejavenu odvahu prebiť sa k víťazstvám. Stal sa príkladom, že sa dajú prekračovať hranice seba samého. Nebál sa odísť do sveta, aby sa uplatnil v Paríži a stal sa astronómom európskeho mena,“ zdôraznil premiér.

Ako dodal, aj po takmer storočí môže oslaviť súčasnú generáciu. „Najmä pozitívnu tvrdohlavosťou. Keď si postavil nejakú ambíciu, išiel za ňou a nikdy nepovedal, že sa to nedá. Najmä dnes, keď plačeme a nariekame, možno by sme sa mali pozrieť späť a povedať si,

čo museli ľudia dokázať, aby sa posnuli ďalej,“ uzavrel Fico.

Regionálna spomienková slávnosť pri príležitosti 94. výročia tragickej smrti Milana Rastislava Štefánika sa začala už popoludní v jeho rodisku v obci Košariská. Pokračovala bohoslužbami a fakľovým pochodom z Košarísk na Bradlo a vyvrcholila zapálením vatier na všetkých štyroch svetových stranách mohyly. Okrem premiéra sa jej zúčastnili aj ďalší predstavitelia vlády – Dušan Čaplovič a Martin Giváč, zástupcovia ruskej, talianskej a francúzskej ambasády na Slovensku, poslanci NR SR, evanjelický biskup Milan Krivda a predstavitelia Armády SR, samospráv a spoločenských inštitúcií.

Milan Rastislav Štefánik (21. 7. 1880–4. 5. 1919) sa stal významným astronómom, vojenským pilotom, francúzskym generálom a jedným z prvých Slovákov, ktorí viackrát vystúpili na horu Mont Blanc.

Výrazne sa zaslúžil o vznik medzivojnovej Československej republiky, keď spolu s Tomášom

Garrigueom Masarykom a do určitej miery i Edvardom Benešom bol jej najvýznamnejším zakladateľom. Jeho závažná a úspešná životná cesta ukončila 4. mája 1919 tragická letecká nehoda pri pristávaní na rodnom Slovensku.

Foto: archív

Už počas študentských rokov sa výrazne spoločensky angažoval, pričom prejavil svoje sympatie k hlasistom. V roku 1898 začal študovať stavebné inžinierstvo a vstúpil do spolku Detvan. V roku 1900 prestúpil na Karlovu univerzitu, kde navštevoval prednášky z astronómie, fyziky, optiky a matematiky. Štúdium ukončil dizertáciou z astronómie v roku 1904. Pracoval v meudonskom observatóriu ned'aleko Paríža s francúzskym

astronómom a fyzikom profesorom Pierrom Julesom Césarom Janssenom. Počas svojich astronomických výskumných ciest navštívil strednú Áziu, Alžírsko, Tahiti, Nový Zéland, USA i Južnú Ameriku. Francúzskym občanom sa stal v roku 1912 a o dva roky ho za jeho činnosť vymenovali za rytiera Čestnej légie.

Cez vojnu spolupracoval s T. G. Masarykom a E. Benešom a cieľavedome sa usiloval realizovať spolu s nimi víziu spoločného československého štátu. Štefánik trval na vtedajšiu situáciu Slovákov v Uhorsku a na vojnové ciele veľmoci. To však ešte neurčovalo vnútorné usporiadanie budúceho československého štátu. Štefánik uvažoval o spojení Čiech, Moravy, Sliezska a Slovenska, pričom každá z týchto krajín, teda i Slovensko, mala mať vlastný krajinský (zemský) snem. Tieto zatiaľ málo konkretizované predstavy neboli vzdialené od úmyslov niektorých slovenských politikov.

Po príchode zo Sibíri sa Štefánik počas mierovej konferencie v Paríži v marci 1919 kriticky vyjadril o malom počte Slovákov vo vláde, ale aj o Pittsburskej dohode a niektorých Benešových krokoch v oblasti zahraničnej politiky.

Štefánik bol jedným z iniciátorov a signatárov tzv. Kyjevského zápisu z 29. augusta 1916. Uvádza sa v ňom, že „Česi a Slováci sú si vedomí, že sú úzko spätí navzájom tak životnými záujmami, ako i pokrvnými zväzkami. Želajú si vyvinúť sa v jednotný, politicky nerozdielny a slobodný národ pod záštitou a protekciou štvordohody“. Štefánik vďaka svojmu spoločenskému vplyvu mal najväčšiu zásluhu na formovaní československého zahraničného odboja počas prvej svetovej vojny. Z postu francúzskeho generála a neskoršieho československého ministra vojny reorganizoval československé jednotky na Sibíri.

Minister vojny ČSR M. R. Štefánik 4. mája 1919 odletel z talianskeho mesta Udine do Bratislavy na dvojplášňiku Caproni Ca 33 spolu s dvoma talianskymi letcami a mechanikom. Doteraz nie je celkom vysvetlená nehoda v Ivanke pri Dunaji, pri ktorej spolu s ním neprežil ani jeden z členov posádky.

Prezident SR Rudolf Schuster udelil M. R. Štefánikovi 7. mája 2004 hodnosť generála Ozbrojených síl Slovenskej republiky in memoriam. Generálovi Štefánikovi udelili 21. júla 2004 preukaz vojnového veterána s číslom 0001. Stalo sa tak na slávnosti v Košariskách pri príležitosti 124. výročia jeho narodenia.

LUC TASR

Oslavy víťazstva nad fašizmom si S

Dôstojné spomienkové zhromaždenie

Pri pamätníku oslobodenia na námestí M. R. Štefánika sa 8. apríla uskutočnilo dôstojné spomienkové zhromaždenie pri príležitosti 68. výročia oslobodenia mesta Myjava. Pripravilo ho Mesto Myjava v spolupráci so Základnou organizáciou Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov (ZO SZPB). V úvode Blanka Landoová zarecitovala báseň. Po príhovore primátora mesta Myjavy Pavla Halabrína mal príhovor predseda ZO SZPB na Myjave Benjamín Hrivnák.

„Oslobodzovanie nášho mesta sa začalo v skorých ranných hodinách 8. apríla 1945. Po oslobodení Piešťan 4. apríla 1945 v smere Vrbové – Podkylava – Krajné – Myjava v oslobodzovacích bojoch pokračoval 3. gardový pluk pod velením pplk. ČA Ivana Ivanoviča Gromova. Dňa 7. apríla 1945 zviahol až do neskorých nočných hodín v oblasti Polianky a Jablonky veľmi tuhé boje. Vyhasli tu životy občanov týchto obcí, vyhořeli domy, stodoly... Boje pokračovali smerom na Myjavu. V smere postupu tohto pluku sa nachádzal partizánsky oddiel Za Ideál pod velením Štefana Čúvalu. Oddiel mal vtedy 69 členov – bojovníkov. Ďalej tu pôsobila prepadová partizánska skupina Daniela Sadloňa so 17 členmi. Uvedené skupiny, pretože dobre poznali terén, pri oslobodzovaní mesta bo-

jovali v predných radoch,“ priblížil.

Boje o mesto Myjava boli ťažké a krvavé. Hlavne preto, že hranice tzv. Protektorátu Čiech a Moravy, zabraného Nemcami v roku 1939, boli Nemcami silne opevnené. Pritom využili kopcovitý terén a umiestnili tam nielen guľometné hniezda, ale aj poľné delá. Hlavne na vyvýšených miestach s dobrým výhľadom.

V boji o Myjavu padlo 6 partizánov. Odpočívajú na Dolnom cintoríne. Sú to: Jozef Bačo z Hlohovca, Pavel Boor, Anton Sýkora, Štefan Setínek, František Králik a Ľudovít Fábry; 4 civilní občania – Milan Valášek (Žilina), Emil Macek, Daniel Gálik, a Pavel Sadloň; 21 vojakov ČA (4 boli slávnostne pochovaní pri pomníku M. R. Štefánika a po vojne boli exhumovaní a pochovaní na Slavíne v Bratislave). Koľko padlo Nemcov, nie je nám známe, lebo tí si svojich vojakov pri ústupe brali so sebou. Zajatých však bolo 80 nemeckých vojakov. Hroby našich osloboditeľov mesta Myjava a pamätné tabule nech sú navždy naše pamätné miesta.

Pietnych spomienok, pri ktorých boli položené vence a kytice k pamätníkom a pamätným doskám na Myjave i v Turej Lúke, sa okrem hostí zúčastnili občania, mládež, členovia SZPB a taktiež traja členovia ObIV SZPB Nové Mesto nad Váhom.

William SOLOVIČ

Delegácia RF v SR počas pietneho aktu kladenia vencov v Žiline.

Zasadnutie ObIV SZPB v Bardejove.

Foto: L. Bañas

Zábery na vedomostnú súťaž v Hrachove

Žilina oslavovala 68. výročie oslob

Tridsiaty apríl je výročným dňom oslobodenia Žiliny a okolitých obcí. Aj tohoročné spomienkové stretnutia a pietne akty sa uskutočnili za pekného slnečného počasia na pamätnom mieste 32 zavraždených antifašistov v lesíku Chrást, pri pamätníku osloboditeľov v sade SNP, ktorého súsošie oslobodenia Žiliny bolo odhalené v roku 1955 pri 10. výročí vstupu 1. československého armádneho zboru do mesta, a na Cintoríne vojakov Sovietskej armády na Žilinskom Bôriku.

Vojenský cintorín s ústredným pamätníkom bol otvorený 30. apríla 1946 a je na ňom pochovaných 1788 vojakov Červej armády, ktorí padli v bojoch o Severozápadné Slovensko v roku 1945.

Vynovený cintorín vojakov Sovietskej armády na Bôriku, na ktorom spia svoj večný sen vo-

jaci 18. armády gen. Gastiloviča, bol svedkom dôstojných a spontánných spomienkových osláv 68. výročia oslobodenia Žiliny. Ich dôstojnosť zvýraznila prítomnosť vzácných hostí: delegácie veľvyslanectva Ruskej federácie na Slovensku vedená veľvyslancom Pavlom Kuznecovom, Bieloruskej republiky vedená veľvy-

slancom Vladimírom Serpikovom a Českej republiky vedená veľvyslancom Jakubom Karfíkom, predstaviteľov Žilinského samosprávneho kraja, účastníkov boja proti fašizmu a členov SZPB, pracovníkov Mestského úradu Žilina, politických strán a združení, občanov mesta a mnohých žiakov a učiteľov zo základných škôl Janka Hollého, Karpatskej, Varšavskej, Vendelína Javorku, Strednej odbornej školy z Bôrika a iných, ktorí pozorne sledovali priebeh pietneho aktu.

so záujmom si vypočuli príhovory veľvyslancov Ruskej federácie Pavla Kuznecova, zástupcu

primátora Žiliny Štefana Zelníka a podpredsedu ŽSSK Jozefa Štrbu, ktorí poukázali na obetavosť a hrdinstvo osloboditeľov a zvýraznili nutnosť spoločnej ochrany proti všetkým formám násillia a terorizmu. „Už 68. rok slávime oslobodenie nášho mesta spod nacistickej tyranie, ktorá ľudstvo mučila 6 rokov a mnohé rany sa nezahojili dodnes. My všetci, ktorí sme si prišli uctiť padlých hrdinov, sa musíme stať zárukou toho, že vždy budeme presadzovalť mierové riešenia sporov, tak, aby výsledok bol prínosom pre nás všetkých,“ zdôraznil vo svojom príhovore Štefan Zelník.

Jozef Štrba poďakoval Veľvyslanectvu Ruskej federácie za poskytnutú pomoc mestu Žilina pri obnove Cintorína vojakov Sovietskej armády.

Predseda oblastného výboru SZPB vo svojom príhovore poukázal na dôsledky a nebezpečenstvo politiky fašizmu, hrôzy a teror nemeckých vojsk a ich bezpečnostných zložiek na území Slovenska. Vyzdvihol obetavosť a hrdinstvo vojakov 18. armády, jej 17. gstelzbn. gen. Medvedeva, 1. časaz gen. Ludvika Svobodu, ktorému velil generál Karel Klapálek, 16. divízie 6. az Rumunskej armády a partizánov pri

ZPB pripomína po celom Slovensku

Foto: jd

Spoločné foto prítomných na Turej Lúke, pri pamätníku dvoch červenoarmejcov, ktorí padli pri oslobodzovaní tejto obce. Foto: vs

Na čele sprievodu od MsÚ k pamätníku oslobodenia na námestí M. R. Štefánika v Myjave kráčali primátor mesta Myjava Pavel Halabrín a prednostka MsÚ Emília Maniačková. Foto: vs

Foto: J. Krahulec

Slávnostný príhovor predsedu OblV SZPB v Žiline J. Drotára počas osláv oslobodenia Žiliny. Foto: jd

oddenia

oslobodzovacích bojov o severozápadné Slovensko. Pripomenul, že pomníky, pamätníky a hroby vojakov a obetí fašizmu pripomínajú tragédiu, ale aj hrdinstvo tejto doby. „Nezabúdajme! Odpuštiť môžeme, ale zabudnúť nesmieme. Lebo naša sloboda bola ťažko vykúpená. V boji proti nemeckým vojskám a ich domácim a zahraničným pomocníkom na území Slovenska za našu slobodu položilo život 60 659 vojakov Sovietskej armády, 10 435 vojakov Rumunskej armády a 2736 vojakov 1. čs. armádneho zboru. Viac ako 7 tisíc bolo povstaleckých obetí a v dôsledku rasového prenasledovania

približne 70 tisíc obetí holokaustu. Početný stav obyvateľstva na Slovensku sa oproti predvojnovému stavu v dôsledku vojnových udalostí a represívnych rasových opatrení znížil o viac ako 150 000 obyvateľov,“ povedal Juraj Drotár.

Básňou Hanky Dubovcovej, frontovými pesničkami speváckeho súboru Lúčianka z Lietavskej Lúčky pod vedením učiteľky Daniely Bitušiakovej a hymnicou piesňou Kto za pravdu horí sa ukončili spomienkové oslavy oslobodenia Žiliny.

Všetci zúčastnení prejavili úctu tým, ktorí sa nedožili konca druhej svetovej vojny a pri bojoch o naše mesto s nacistickým agresorom zaplatili tým najcennejším, vlastným životom. Ľudia

v hlúčkoch postávali, zhovárali sa a spomínali. Skupinka žiakov zo základnej školy Varšavská spolu so svojím učiteľom sa snažili v azbuke prečítať mená padlých vojakov.

Oblasťný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov ďakuje pracovníkovi Mestského úradu Žilina Pavlovi Čorbovi a jeho spolupracovníkom i veliteľovi 5. pluku špeciálneho určenia a jeho vojakom za dôstojnú prípravu a zabezpečenie vojenských pôct, dychovej hudbe Fatranka a jej vedúcemu p. Oboňovi, všetkým prítomným a tým, ktorí sa spolupodieľali na dôstojnej príprave a priebehu 68. výročia oslobodenia Žiliny. JD

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

V Bardejove venujú pozornosť mládeži

V zasadacej miestnosti Mestského úradu v Bardejove sa dňa 24. apríla uskutočnilo zasadnutie oblastného výboru SZPB. Medzi hosťami, ktorí sa na zasadnutí zúčastnili, bol aj Miroslav Bujda, prednosta obvodného úradu v Bardejove, a vedúci sekretariátu primátora mesta Jozef Guliga.

V správe o činnosti podrobne analyzoval prácu OblV predseda Ján Snyr. Uviedol, že za uplynulé obdobie sa v oblastnej organizácii uskutočnil rad akcií zameraných na rozvoj aktivity a uchovania historických a kultúrnych hodnôt. Dôraz bol kladený po oslavách 68. výročia SNP a KDO i na objasnenie významu uvedených udalostí mladej generácií. Po uskutočnenom seminári pre učiteľov dejepisu k 100. výročiu nar. kpt. Jána Nálepku sa v mesiaci októbri–decembri 2012 uskutočnila na školách literárno-výtvarná súťaž na tému „SNP a jeho odkaz pre Slovensko“, ktorá bola vyhodnotená v januári pri príležitosti oslobodenia okresu a mesta. Pri príležitosti 68. výročia od skončenia II. svetovej vojny a víťazstva nad fašizmom a nacizmom sa v máji uskutoční seminár pre učiteľov z vybraných škôl na tému „Fakty o vzniku, priebehu a odkaze 2. svetovej vojny“.

Predseda OblV kladne hodnotil účasť detí zo základných a materských škôl na oslavách významných výročí, ktoré spravidla tvoria špalier v priestore Pamätníka vďaka na Námestí SNP v Bardejove. Nedarí sa nám však zabezpečiť účasť študentov zo stredných škôl na uvedených akciách. Vzhľadom na vek a zdravotné ťažkosti účastníkov odboja máme problémy s ich účasťou na besedách so žiakmi na školách. HDK si zobrala za úlohu uskutočniť výber ďalších lektorov a pripraviť ich pre takéto besedy s pozostalými po účastníkoch odboja. Pre prehĺbenie informácií z histórie II. svetovej vojny a činnosti nášho zväzu, oblastný výbor SZPB objednal

a odovzdal na základné a stredné školy v Bardejove Ročenku odbojárov na rok 2013.

V ďalšej časti správy predseda OblV zhodnotil plnenie uznesení. Uviedol, že naďalej je v súlade s dohodou dobrá spolupráca s mestom Bardejov a obvodným úradom a sú podpísané i dohody o spolupráci takmer vo všetkých ZO SZPB s OÚ. Nezabúdame tiež na starostlivosť o priamych účastníkov odboja, ale ani na ostatných členov s ocenením pri životných jubileách. V súlade s uznesením zjazdu zvýšenú pozornosť venujeme obnove členskej základne – získavaním nových členov.

Od začiatku roka sme prijali 15 nových členov. Do konca roka zopakovať by sme chceli tak, ako minulý rok, prijať najmenej 50.

Diskusia sa niesla v intenciách správy, zameraná na výchovu mladej generácie, ktorá nezažila hrôzy vojny. Ján Kavulič, predseda ZO SZPB v Lenartove, kde je zriadená pamätná izba obce s panelmi účastníkov odboja, dohodol so starostkou obce rozšírenie panelov o židovskej otázke – dokumenty z okresu počas deportácie a z likvidácie židovských rodín v koncentračných táboroch, čím chce toto obdobie viac priblížiť i mladej generácii. Veronika Sidorjaková, členka HDK, uviedla, že jej odbor je práca s mládežou, v škole prežila roky ako učiteľka a využíva spomienky z II. sv. vojny pri stretnutiach so žiakmi ZŠ na Wolkerovej ulici, kde sú inštalované panely účastníkov odboja v II. svetovej vojne z okresu Bardejov. Ocenila, že sa pracuje na súťaži dejepisnej olympiády po 20 rokoch v Bratislave. M. GIBEL

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Vedomostná súťaž

Naša ZO-SZPB v Hrachove v spolupráci so ZŠ Sama Vozára v Hrachove zorganizovala 23. apríla 2. ročník vedomostnej súťaže pod názvom ODBOJ a DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA. V štyroch družstvách súťažili žiaci 7.–9. ročníka. Súťaž otvoril riaditeľ ZŠ Sama Vozára Koloman Mígra. Pod vedením učiteľa Vladimíra Torkolu súťaž pokračovala. Tri okruhy otázok – Svetové dejiny, ČS dejiny, regionálne dejiny – žiaci zvládli na výbornú. Víťazom sa stalo 4. družstvo – žiaci Michaela Pockľanová, Michaela Golianová, Alexander Slabecius, Filip Godavec, Jakub Genya.

Našu ZO SZPB zastupoval člen výboru Ján Sihelský. Uzavrel súťaž príhovorom k žiakom. Pripomenul veľkú dôležitosť SNP v dejinách nášho národa, na ktorú nesmieme nikdy zabudnúť. Poďakoval súťažiacim a víťazovi odovzdal putovný pohár ZO SZPB v Hrachove i vecné ceny.

Ďakujeme ZŠ Sama Vozára v Hrachove a všetkým zúčastneným, ktorí túto vydarenú akciu pomohli uskutočniť. Naša ZO v Hrachove bude naďalej rozvíjať túto spoluprácu a tešíme sa na podobné akcie aj v budúcnosti.

Za výbor ZO-SZPB v Hrachove tajomníčka Margita BELANOVA

Janko Jesenský

(30. 12. 1874 – 27. 12. 1945) – SPISOVATEĽ

Medzi spisovateľmi sa tradovalo, že S. H. Vajanský – veľká autorita slovenských spisovateľov – nezvykol nikoho pochváliť. Raz v martinskom kasíne pri biliarde urobil výnimku, zavolať nabok Janka Jesenského a pochválil jeho básne publikované v Černokňažníku. Zdá sa, že to myslel úprimne, aj keď mnohí Jesenskému lichotili niekedy aj zo zisťných dôvodov, pretože bol šikovným advokátom.

Janko Jesenský sa narodil 30. decembra 1874 v Martine v rodine advokáta, tam vychodil aj ľudovú a meštiansku školu. Strednú školu absolvoval na viacerých miestach. Prvú triedu vychodil v Martine, druhú, tretiu v Banskej Bystrici, štvrtú na evanjelickom gymnáziu v Rimavskej Sobote a štyri vyššie triedy skončil a zmaturoval v Kežmarku. Právo študoval na Právnickej akadémii v Prešove, neskôr na univerzite v Kluži, kde získal doktorát, a potom v Pešti zložil advokátsku skúšku. Už ako stredoškolský študent písal verše a poéziu, ktorú začal uverejňovať v Národných novinách.

Mladý právnik Jesenský bol v spoločnosti obľúbený, vždy si rád posedel pri dobrej muzike, vínku, žil bohémskym životom. Ako koncipient pracoval najskôr u Ľudovíta Bazovského v Lučenci, potom v Bytči, roku 1902 v Liptovskom Mikuláši, roku 1903 u Matúša Dulu v Martine a odtiaľ prešiel k známemu národovcovi JUDr. Rudolfovi Markovičovi do Nového Mesta nad Váhom. Od roku 1906 bol samostat-

ným advokátom v Bánovciach nad Bebravou.

Roku 1905 mu vyšli *Verše I.* – ľúbostná poézia, v ktorej rezonuje motív lásky so všetkým, čo k nej patrí, s radostným vzplanutím i trpkým sklamaním. Neskôr mu inšpiráciou na písanie zamilovaných veršov zaiste bola aj šarmantná klaviristka a speváčka Oľga Kaftanová, s ktorou sa zoznámil v Novom Meste nad Váhom. Pamätníci spomínali, že o tomto vzťahu príliš dlho váhal, žil svojím životom a netrúfol si vstúpiť do manželstva, ktoré by ho v mnohom obmedzovalo. O dva roky neskôr sa predsa len oženil, ale nie so svojou veľkou láskou, zbral si dcéru slovenského národovca, známeho historika Júliusa Botta, Annu Bottovú.

Pokojný život mladých manželov prerušila prvá svetová vojna, Janko Jesenský bojoval od roku 1914 ako vojak rakúsko-uhorskej armády a roku 1915 padol do ruského zajatia. Od roku 1916 bol príslušníkom česko-slovenských légii a redaktorom Čechoslovana v Petrohrade a rok bol i redaktorom Slovenských hlasov v Kyjeve a Moskve.

Po vzniku Československej republiky sa stal županom Gemersko-malohontskej župy v Rimavskej Sobote a potom Nitrianskej župy v Nitre. Zážitky z vojny zúročil v zbierke *Zo zajatia*, ktorá mu vyšla v Petrohrade, v USA a napokon aj doma – v Martine. Poézia tejto zbierky je iná ako v debute *Verše*, ktorý vyšiel pred vojnu, stráca sa z nej radosť, ľah-

kovážnosť, irónia, ale znovu rezonuje ľúbostný cit, obohatený túžbou po milovanej žene a domove. Toto dielo patrí podľa odborníkov k vrcholom slovenskej poézie späté s národnooslobodzovacím bojom slovenského ľudu v období vojnovnej kataklizmy.

Ešte roku 1913 vydalo známe Páričkovo nakladateľstvo Jesenskému súbor próz *Malomestské rozprávky*, ktoré sú spomienkou na roky detstva a mladosti, na rodný dom v Martine, kde treba hľadať korene jeho národného povedomia a vlastenectva. Počas pôsobenia v Rimavskej Sobote mu vyšla i ďalšia kniha poézie *Verše II.*, ktorou nadviazal na predošlé básnické dielo, ale vo veršoch rezonuje vnútorné rozčarovanie umelca.

V ďalších rokoch sa úspešne vyvíjala i politická kariéra Janka Jesenského, z postu župana Gemersko-malohontskej župy odišiel roku 1923 za nitrianskeho župana, roku 1929 sa stal vládnym radcom Krajského úradu a v rokoch 1931–1935 viceprezidentom Slovenskej krajiny v Bratislave. V rokoch 1930–1939 bol predsedom Spol-

ku slovenských spisovateľov a od roku 1933 zároveň aj šéfredaktorom časopisu Slovenské smery umelecké a kritické.

Bratislava – to bolo pre umeleckú dušu Janka Jesenského to pra-

o ktorom napísal, že chcel v ňom „opísať malichernosti a ľudské chyby, ktoré sa vyskytujú i pri najvznešenejšom, najlepšom a veľkorysom človekovi práve tak, ako pri malom, drobnom, úzkoprsmom občani“. Podľa neho „malichernosť a chyby treba biť z lásky, a nie z nenávisťi“. Podobne ako v predchádzajúcich prácach, ani v tomto diele sa nezaprel autor ako brilantný rozprávač a satirik. Takým zostal vo svojej tvorbe, ale i v živote napokon vždy.

V pohnutých rokoch druhej svetovej vojny sa utiahol spisovateľ do súkromia, ale tvoril neprestal. Jeho zbraňou proti fašizmu a vojnovnej zlobe sa stalo básnické slovo. Po oslobodení vyšli známe zbierky básní *Proti noci*, *Čierne dni* a *Na zlobu dňa*, ktoré sú jedinečným vyjadrením postoja autora. Básnické kvality si Jesenský vyskúšal aj ako prekladateľ – preložil diela ruských básnikov Jesenina, Bloka a časť z diela Puškina, okrajovo sa venoval aj literárnej a kultúrnej publicistike.

Najvýznamnejší slovenský spisovateľ prvej polovice 20. storočia, čelný predstaviteľ slovenskej moderny, zomrel koncom roka 1945 v Bratislave, pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine. V dome na Somolického ulici v Bratislave, kde prežil pätnásť rokov, je zriadené Literárne múzeum Janka Jesenského. V priestoroch bývalej pracovne, haly a salónu sa nachádzajú cenné doklady o diele a živote významného slovenského spisovateľa.

Jozef LEIKERT

Janko Jesenský

Foto: archív TASR

vé mesto. Do kaviarne Astorka pri divadle Astória na Suchom mýte nemal z domu na Somolického ulici ďaleko. Najčastejšie tam sedávali s Jozefom Gregorom Tajovským a spomínali na časy, keď boli legionármi v Rusku.

Vtedy vyšlo aj jeho najvýznamnejšie prozaické dielo *Demokrati*,

Osud „Remeteho bandy“

Jedným z posledných žijúcich príslušníkov spravodajského oddielu „SLÁVA-Jeľšavského“ je EUGEN MIROŠKYN, ktorý sa 8. apríla dožil 87 rokov. Narodil sa 8. apríla 1926 v Jeľšave ako syn československého dôstojníka. Po vypuknutí SNP sa stal jedným z aktívnych (ako sám hovorí) „špiónov“ partizánskej brigády mj. Kozlova „RÁKOCI“.

Je jedným zo štyroch ešte žijúcich členov tohto oddielu. Ich veliteľom bol katechét evanjelic-

Jeľšavský oddiel bol organizovaný 13. septembra 1944 ako špiónážny oddiel na úze-

informácie odovzdával svojim veliteľom.

Ako povinní členovia „LEVENTE“ museli absolvovať akúsi predvojenskú prípravu orientovanú najmä na fyzickú kondíciu a, samozrejme, „vernosť Maďarskému kráľovstvu pod vedením admirála (bez námornej flotily) Miklósa Horthyho.

Väčšine členov skupiny po zatknutí ich veliteľa nyilasovcami a odovzdaní gestapu pred Vianocami 1944 čakal rovnaký osud. Udaním sa podarilo ustupujúcim maďarským jednotkám pred Červenou armádou členov oddielu zatknúť, naložiť do železničného transportu, ale podarilo sa im ujsť v Muránskej Dlhej Lúke. Vedeli, že domov sa nemôžu vrátiť, a tak sa ukryli v bunkri, ktorý mali dopredu pripravený v lese za mestom Jeľšava a kde sa schádzali.

Vzhľadom na nedostatok zásob potravín a zimu sa postupne v noci rozišli domov, kde sa skrývali až do oslobodenia Jeľšavy. Ani vo sne by ich nenapadlo, ako sa zachová jeden z ich najbližších nadriadených. Po skončení vojny

obišiel všetkých členov oddielu, ktorý sa vrátili domov a pod zámkou zaevidovania ich partizánskych preukazov tieto vyzbieral s tým, že im ich vráti. Nuž, vracia im ich dodnes. Po schválení zákona 255 im nebol ochotný potvrdiť príslušnosť v odboji „ani ďalším spolužiakom. On sa však až do svojho skonu hrdil nespočetnými „vyznamenaniami“ a pri každej príležitosti sa nimi aj patrične a príkladne prezentoval. Keď sa u neho dožadovali potvrdenia v odboji, hrdlo ich odmietal s tým, že „môžete byť radi, že ste neskončili v Jáchymove“.

Vzhľadom na názorovú neprispôbenosť a otvorenú kritiku a poukazovanie na niektorých spolubojovníkov alebo všeobecne známych kariéristov, bývalých členov nyilasovcov a gardistov, po 1948 oddaných „súduhov“ boli dôsledne sledovaní príslušníkmi štátnej bezpečnosti a pravidelne prekladaní s príslušným usmernením.

Spomínaným štyrom žijúcim členom „špiónážneho oddielu“ ÚR SZPB navrhla a MO SR udelilo pri 65. výročí ukončenia 2. svetovej vojny vyznamenanie „Za účasť v boji proti fašizmu za oslobodenie vlasti“.

Ako spomína Eugen Miroškyn, po zmene režimu v 1989 ani nežiadali o priznanie spomínanej „255-čky“, pretože by to považovali za urážku už nežijúcich spolubojovníkov, a nebojovali za budúce výhody, ale z presvedčenia o vyhnaní fašistov z vlasti a o dôstojný život po skončení vojny. O svojom učiteľovi Ladislavovi Remetem nevedeli vôbec nič. Majú síce tušenie, kto ho udal, ale ten už tiež nežije. Bol to jeden spolupracujúci s nyilasovcami evanjelický senior, ktorý sa ho všemožne snažil dávno pred zatknutím skompromitovať. Zásľuhu na objasnení osudu zmiznutia a popravy katechéta Remeteho má jeho bývalá žiačka Marta Golemová. Ona pri triedení nájdených materiálov, odovzdaných múzeu SNP, pri študovaní väzenskej knihy našla v zozname prijatých väzňov dňa 27. 12. 1944 Ladislava Remeteho, robotníka z Jeľšavy. Podľa osobných dát vykonala poznámku o správnom vzdelaní a skutočnej identifikácii veliteľa oddielu. Po medializovaní týchto skutočností v roku 1989 jeho žijúci žiaci zozbierali finančné prostriedky a na vlastné náklady nechali vyrobiť a nainštalovať na evanjelickom kostole v Jeľšave pamätnú tabuľu.

Jozef PUPALA

Dnes zostali na Remeteho bandu len spomienky.

Foto: archív autora

kého gymnázia v Jeľšave Lászlo Remete, a v Jeľšave boli známi ako „REMETEHO BANDA“, pretože ich učiteľ dokázal vždy „vyžehliť“ ich „lapajstvá“.

mí Maďarska. Mal 20 členov. Samozrejme, že nikto z nich sa nechválil, aké informácie od nich zbieral ich veliteľ, katechét tohto gymnázia, a ktoré

Jubilanti ZO SZPB sa dožívajú

• **Bratislava 9:** Mária Pokorná 93, Milan Filadelfi 91, Vlasta Čunderlíková a Štefan Chochol 90, Viera Fraňová 88, Vasil' Choma 86, Drahomíra Charvátová 85 a Edita Mareková 81 rokov.

• **Bratislava 12:** Vlasta Kulíšková 81 rokov.

• **Bratislava 24:** Ing. Anton Lošonský 93 rokov.

• **Bratislava 29:** Helena Havranová 81 rokov.

• **Bratislava 39:** Viera Kusá 92 a Ondrej Baláž 91 rokov.

• **Breznička:** Emília Plauchová 86 rokov.

• **Belá – Dulice:** Jozef Paulíni 60 rokov.

• **Badín:** Anna Hudobová 86, Anna Kosková 85, Jozef Berka a Viktor Kubala 70 rokov.

• **Bzince p/Javorinou – Cetuna:** Anna Plašienková 85 a Emília Rojková 84 rokov.

• **Banská Bystrica – Uhlisko:** Mgr. Oľuše Valachová 81 a Janka Solivajsová 60 rokov.

• **Banská Bystrica – Tr. SNP:** Jolana Babicová a MUDr. Božena Styková 89, Vlasta Machayová 75, Emil Pišťanský 65 a Ľubomír Janík 60 rokov.

• **Banská Bystrica – Stred:** Andrea Burianová 35 rokov.

• **Brezno 1:** Elena Paukerová 95, Emília Bukovinová 91, Viliam Škulťety 90, Jozef Kováčik 89, Ľudovít Vaculčíak 86 a Margita Jurčová 81 rokov.

• **Breznička:** Anna Fedorkovičová 85 a Mária Salnická 81 rokov.

• **Cigel':** Júlia Balážová 94 rokov.

• **Dolné Vestenice:** Gabriela Miháľová 96, Ľubica Košíková a Ružena Kalinová 55 rokov.

• **Dunajská Streda:** Irena Feldmárová 87 a MVDr. Tibor Gallo 70 rokov.

• **Giraltovce:** Ľudmila Maťašová a Ján Štefaník 88, Antónia Šaviová 85, Mária Sabová 81 a PhDr. František Džalai 60 rokov.

• **Hniezdne:** Anna Majchrovičová 50 rokov.

• **Hrachovo:** Božena Maňúrová 81 rokov.

• **Hnúšťa:** Mária Táčíková a Michal Balaška 90, Margita Vaľová 88, Anna Nociarová 83, Dušan Antal 65, Eva Žabková 55 a Mgr. Michal Bagačka 50 rokov.

• **Humenné 3:** Alžbeta Törökóvá 93, Andrej Balint 91, Anna Obuchaničová 88, Anna Rybová 84, Alžbeta Kalaninová 83, Helena Kocáková 75 a Erika Zelmanovičová 65 rokov.

• **Chotča:** Júlia Vorobľová 89 rokov.

• **Košice pri VSŽ:** Ľudovít Lupták 91 rokov.

• **Kordíky:** Ľudmila Piecková 86 a Mária Birešová 81 rokov.

• **Kolarovce:** Paulína Židková 83 rokov.

• **Liptovská Teplička:** Mária Gigacová 83 rokov.

• **Liptovský Mikuláš:** Oľga Kostková a Juraj Majdiak 91, Vojtech Rázus 87, Emília Guothová 85 a Irena Borbisová 82 rokov.

• **Lučenec 1:** Helena Kissová 92 a Antónia Schneková 90 rokov.

• **Lučenec 2:** Viliam Križan 85 rokov.

• **Lipany:** Andrej Kolpák 91 a Júlia Krenická 88 rokov.

• **Ľubietová:** Aladár Majer 88, Adela Furdová 85 a Soňa Pupalová 60 rokov.

• **Myjava:** Štefan Belanský 80 a Štefan Hazucha 70 rokov.

• **Martin – Stred:** Vilma Kontšeková 87 rokov.

• **Miezgovce:** Mária Holičková 65 rokov.

• **Muráň:** Helena Bábelová 85 rokov.

• **Nemce:** Imrich Serák 65 rokov.

• **Novosad:** Mária Girmanová 65 a Helena Burgová 60 rokov.

• **Nové mesto n/Váhom:** Dionýz Chajma 91, Oto Bača 86, Miroslav Kusenda a Martin Bušo 85, Emília Benechová a Judita Mornárová 84, Božena Ošťádalová a Ladislav Tomášek 83, Irena Košíková 82, Jozef Dvorštiak 81, Oľga Surovčíková 65 rokov.

• **Ostrý Grúň:** Ondrej Baláž 60 rokov.

• **Pohorelá:** Paulína Vojtková 91, Františka Kuklicová 88, Mária Vírusová 82, Mária Tešlarová 65, Ing. Ján Nagy 45 a Anna Rochovská 35 rokov.

• **Pezinok:** Michal Letovanec 93 a Magdaléna Konečná 70 rokov.

• **Poltár:** Gustáv Gavalec 89 rokov.

• **Prešov – Solivar:** Ján Goban 88 rokov.

• **Prievidza:** Marek Celary 93, Augustín Blšták 90, Mária Gundová, Ing. Pavel Dobiáš a Jozef Neština 87, Stanislav Hricko 85, Elena Partlová, Helena Mäsiariková, Emília Michalovičová a Jozef Hromada 82, Štefan Ducký 80 rokov.

• **Ružomberok:** Alžbeta Jandurová 86 rokov.

• **Rimavská Sobota 1:** Mária Bublíniová 92 a Ľudmila Stančíková 75 rokov.

• **Rimavská Sobota 2:** Viera Gregorčoková 65 rokov.

• **Selce:** Alžbeta Králiková 85 rokov.

• **Sliach:** Titus Satmár 90 a Paulína Babicová 89 rokov.

• **Skýcov:** Alžbeta Fábryová a Školastika Turčanová 87, Ľudovít Paukov 81 rokov.

• **Stupava:** Karol Horváth 83 rokov.

• **Sučany:** Zuzana Kuzicová 91 rokov.

• **Snina – mesto:** Juraj Kurej 94 rokov.

• **Stará Turá:** Katarína Košťalová 94, JUDr. Marcel Gažík 87 a Emília Kubišová 84 rokov.

• **Slovenské Nové Mesto:** János Iski 60 rokov.

• **Staškovec:** Vasil' Račko 87 rokov.

• **Svidník:** Ján Kundra 84, Matúš Jenča 65, Ján Filip 60, Ľudmila Juričová a Luba Gaľová 55 rokov.

• **Špania Dolina:** Ján Šúr 60 a Zuzana Lamperová 25 rokov.

• **Trenčín 1:** Juraj Hermanovský 92, Viera Weingartová 84, Mgr. Ľudmila Habánková a Mária Jajcayová 70 rokov.

• **Trenčín 2:** Anna Rajnicová 60 rokov.

• **Tisovec:** Mária Krejči 93, Mária Daxnerová 89, Rudolf Piecuch 87, Anna Pohorelská 65 a Božena Laczková 60 rokov.

• **Trebišov 1:** Božena Šimšayová 70 a Ing. Zdeno Veleba 55 rokov.

• **Trebišov 2:** Mária Takáčová 92 a Mária Mackovychová 89 rokov.

• **Trnava 2:** Eva Štefaniková 86 a Milan Janeček 85 rokov.

• **Utekáč:** Jolana Michnová 75 rokov.

• **Vráble:** Alžbeta Luleyová 92, Mária Štefániková 85 a Pavel Černo 81 rokov.

• **Vagrinec:** Peter Klim 50 rokov.

• **Varín:** Anton Mucha 89 rokov.

• **Veľaty:** Emília Vašková 89 a Mgr. Ľudmila Velikaničová 82 rokov.

• **Veľké Kapušany:** Mária Šutáková 75 rokov.

• **Zemplínske Hradište:** Božena Dandárová 81 rokov.

• **Zvolenská Slatina:** Anna Hroncová 80 a Anna Dobiášová 60 rokov.

• **Žiar n/Hronom:** Anton Kuzma 91, Ján Zanko 90, Milada Lastičová 80 a Zuzana Horniaková 65 rokov.

• **Žilina 1:** Peter Uko 90 rokov.

• **Žilina 12:** Pavol Padyšák 90 rokov.

• **Žilina 13:** Mária Drábiková 86 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Hnúšťa** s 93-ročnou Emíliou Horváthovou.

■ **Humenné 3** s Annou Vasil'ovou a Michalom Balintom.

■ **Lučenec 2** s 81-ročnou Jolanou Botošovou.

■ **Mirol'a** s 87-ročnou Helenou Hrinkovou.

■ **Pohorelá** s 93-ročnou Juliou Tlučákovou.

■ **Prievidza** s 94-ročným Vincentom Obertom a 93-ročným Štefanom Svítkom.

■ **Partizánske** s 81-ročným Ľudovítom Čerešňikom.

■ **Rožňava** s 91-ročnou Idu Kmecovou.

■ **Trenčín 2** s 88-ročnou Martou Píšovou.

■ **Vráble** so 67-ročným Milanom Bystrickým.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Navždy nás opustil vzácný človek

Vo februári 2013 nás navždy opustil 93-ročný Štefan Svítok. Narodil sa 31. júla 1919 v podhorskej obci Cigel', neďaleko Prievidze. V októbri 1941 naruoval do Bratislavy k jazdeckému pluku, ktorý odvelil na front na Ukrajinu a neskôr do Bieloruska. Slovenskí vojaci začali spolupracovať s partizánmi, stali sa pre nemecké velenie nedôveryhodní a poslali ich späť na Slovensko. Vypuknutie SNP jeho posádku zastihlo v Liptovskom Mikuláši. Ušiel domov, do Cigľa, a pridal sa k hornonitrianskej partizánskej brigáde. Zúčastnil sa bojov pri Baťovanoch (teraz Partizánske). Po obsadení Hornej Nitry Nemcami sa ukrýval, ale úkryt bol odhalený a Štefan Svítok zatknutý. Po trýznivom vypočúvaní ho odviekli do

koncentračného tábora Mauthausen a v marci 1945 bol prevezený do KT Dachau. Okúsil peklo dvoch koncentrákov, na čo neraz spomínal so slzami v očiach.

Druhýkrát sa narodil 29. apríla 1945, keď americký tank prerazil bránu koncentráku v Dachau. Domov prišiel na kosť vychudnutý v uniforme amerického vojaka, ktorá je teraz umiestnená v Izbe revolučných tradícií v Cigli. O svojich zážitkoch hovoril na besedách so žiakmi základných a stredných škôl. Do posledných chvíľ života sa zúčastňoval na podujatiach poriadanych SZPB v Prievidzi a vo svojej rodnej obci Cigli, kde je aj pochovaný.

Česť jeho pamiatke!

Vďační spoluobčania Cigľa

Jubilujúci rebel oslávil 85 rokov

Bývalý červenoarmejec, slovenský vlastenec plk. v.v. Ladislav SLÁDEK, oslávil v marci 85-rokov. Narodil sa 6. 3. 1928 v Senci, odkiaľ sa odsťahovali do Nových Zámok. Po škole sa ako 15-ročný stal členom LEVENTE, čo bola obdobná organizácia Hlinkovej mládeže na Slovensku, a v jej rámci sa mal zúčastňovať aj predvojenskej prípravy. Za protivojnové a protimaďarské postoje chlapca otecka ako štátneho zamestnanca neustále napomínali a upozorňovali, že ak si s chlapčiskom nevie rady, bude suspendovaný. Vzhľadom na to, že otecko nevedel vysvetliť „štátnym orgánom“, kde je chlapec, čo v skutočnosti ani nevedel, bol za trest preložený až do Maďarmi okupovanej Juhoslávie.

Lacko mal jasný cieľ. Červená armáda už bola v Sedmohradsku. Počul, že v rámci nej je sformovaná aj Československá vojenská jednotka. Nuž tak sa vybral sám na východný front. Príchodu frontu a Červej armády sa dočkal neďaleko mestečka Erdély. Hneď sa pri-

hlásil u vojakov Červej armády, že chce ísť bojovať do československej jednotky v ZSSR. No veliteľ, ktorému padol do oka, rozhodol inak, ponechal si ho ako tľmočníka. Tak sa mladý Slovák stal ČERVENOARMEJCOM. Stal sa príslušníkom 8. bataliónu, 2. ukrajinského frontu, ktorého veliteľom bol maršál ZSSR R. J. Malinovskij. Kvôli výslovnosti ho prekrstili, dali mu meno Saša Saldík. Bol velený do stráže ochrany veliteľstva, hliadok po mestách, a dokonca sa zúčastňoval aj priamych bojov v mesteč-

kách Kiskörös, Abony, Gödöllo a Rákospalota, a bol aj priamym účastníkom bojov o Budapešť. Po oslobodení Budapešti sa aj Saša Saldík presúval na severozápad. Zúčastnil sa bojov o Komárno, Nové Zámky a Nitru. Koniec vojny ho zastihol na vojenskom letisku Lúčný dvor v Sládkovičove.

V máji 1945 sa stal príslušníkom Národnej bezpečnostnej milície v Nových Zámkoch a neskôr vojakom z povolania Československej pohraničnej stráže so sídlom v Malackách.

V rokoch 1978 až 1983 pracoval na Ústrednom výbore SZPB, ďalšie 4 roky bol predsedom Okresného výboru SZPB v Galante.

Spracoval si vlastnú grafickú dokumentáciu oslobodenia Slovenska, cestu 1. čs. arm. zboru v ZSSR osobné spomienky, a za podpory manželky chodí na prednášky na školy medzi mládež a vysvetľuje im, prečo si treba uchovávať a čtiť odkaz protifašistického odboja pre nás Slovákov a antifašistov.

Jozef PUPALA

Špania Dolina nezabúda

Ako odchádza zima a prichádza jar, tak aj v roku 1945 začalo sa oslobodzovanie našich miest a obcí, celej republiky od nenávideného nemeckého fašizmu a ich prisluhovačov.

Aj naša obec Špania Dolina bola dňa 3. apríla 1945 v ranných hodinách oslobodená vojakmi Rumunskej a Červenej armády.

Obec počas II. svetovej vojny zaplatila krutú daň pätnástimi životmi a vyše 80 mužov bolo odvečených do väznic a koncentračných táborov. Väčšina sa podarilo utiecť, časť sa vrátila domov po skončení II. svetovej vojny. Za pomoc partizánom a partizánskej skupiny Dolina, ktorá bola založená ešte pred vypuknutím SNP a mala sídlo na Španej Doline. Jej zakladateľom bol kpt. Ján Morvay zo Zvolena a velenie začiatkom septembra 1944 prevzal kpt. Jozef Prístach z Teplíc v Čechách. Skupina mala vyše 160 osôb.

Za aktívnu bojovú činnosť bol v obci postavený v roku 1952 pomník baníka – partizána so ženou, ktorí vykonávajú zásobovaciu činnosť, získavali informácie o pohybe fašistov a ich domácich prisluhovačov a ubytovávali partizánov a evakuantov.

Obci boli udelené viaceré štátne a zväzové vyznamenania. Po položení kytice kvetov pri pomníku partizána a padlých v II. svetovej vojne sa ujal slova Štefan Paško, predseda ZO SZPB v Španej Doline, ktorý privítal starostu obce Mariana Slobodníka a členov družobného ZO SZPB – B. B. TR SNP/A

Minútu ticha sme si uctili pamiatku padlých 2. svetovej vojny a tiež sme si pripomenuli úmrtie nášho rodáka Jána Rýsa, ktorý nás opustil 29. marca 2013 vo veku nedožitých 83 rokov a ktorý sa tešil na tento pietny akt, nakoľko veľmi rád chodil na Španiu Dolinu a miloval ju. S Jánom Rýsom bola posledná rozlúčka 4. apríla 2013 v múzeu SNP v Banskej Bystrici.

Už ako mladý chlapec sa so zbraňou v ruke zapojil do národnoslobodzovacieho boja počas SNP až do skončenia II. svetovej vojny. Začiatkom päťdesiatych rokov sa s rodičmi presťahoval z osady Piesky na Španiu Dolinu. Po skončení vojenskej základnej služby v rokoch 1954–1958 zastával funkciu predsedu MNV v Španej Doline.

Janko Rýs sa s pomocou všetkých občanov zaslúžil o rozvoj obce a jeho kultúrny život. Veľa vykonal pri výchove funkcionárskeho aktívu a dobrého mena SZPB.

V roku 1954 vstúpil na Španej Doline do SZPB.

V roku 1957 sa zúčastnil na odhalení pamätnej dosky Padlých v II. svetovej vojne. Otec mu zomrel v roku 1958, a tak ostal sám

Pietny akt oslobodenia obce dňa 3. apríla 2013 na Španej Doline. Zľava L. Schmidt, L. Wilhelmerová, Š. Paško, J. Fábik, L. Bičanová, J. Šemetka, M. Mistrík, K. Zemek, Z. Šemetková, E. Bulla, Š. Ryba, M. Slobodník, A. Šlauková.

Foto: šp

s matkou, ktorá ho milovala a on miloval ju. Jeho dve sestry boli už vydaté.

Oženil sa v roku 1960 na Španej Doline s Irenou Motyčkovou, s ktorou mal tri deti. Manželka mu zomrela v roku 1977, a tak všetko ostalo na ňom – starosť o deti. V roku 1982 mu zomrela mama, čo ho veľmi ranilo.

V roku 1974 ukončil vysokú politickú školu v Prahe. Potom pracoval v okresných a krajských stranických funkciách až do odchodu do dôchodku.

Bol členom okresného výboru SZPB, počas dôchodku stal sa členom ÚR SZPB, neskoršie predsedom Historicko-odbojovej skupiny partizánov pri ÚR

SZPB až do konca svojho života.

Tak nezabudneme a budeme pokračovať v jeho myšlienkach, ktoré nám stále zdôrazňoval pri všetkých podujatiach na výborových a členských schôdzkach SZPB počas svojho plodného života. Nech večný sen odpočíva so svojimi najmilšími.

Štefan PAŠKO, predseda ZO SZPB Špania Dolina

Oslobodenie Martina

Oslavy oslobodenia Martina. Foto: št

Predseda SZPB Pavla Sečkára a vedúceho organizačného oddelenia SZPB Viliama Longauera privítali na Oblastnom výbore SZPB Martin predseda OblV SZPB Imrich Repka, predsedníčka RK OblV SZPB Mária Culková a tajomník OblV SZPB. Po krátkej pracovnej porade na OblV SZPB potom delegáciu SZPB prijal v zasadačke primátora mesta Martin viceprimátor Alexander Lilge. Predseda SZPB sa zaujímal o spoluprácu OblV SZPB a mesta Martin. Viceprimátor spoluprácu odbojárov s mestom Martin hodnotil ako nadštandardnú.

Popoludní sa delegácia SZPB spolu s predstaviteľmi štátnej správy, samosprávy, OS SR, odbojárov, občanov a politických strán zúčastnila pietneho aktu k 68. výročiu oslobodenia mesta Martin. Pietny akt sa začal pri Pamätníku SNP v mestskej časti Sever. Slávnostnú atmosféru doplnila dychová hudba Turčianka, spevácky súbor Severanka i príhovor predsedu ÚR SZPB Pavla Sečkára. Predseda zväzu vo svojom vystúpení pripomenul, že zárodky fašizmu zostali do dnešných dní, čoho dôkazom sú nové neofašistické zoskupenia vo svete. A proti tomu treba rozhodne bojovať. Nesmieme dopustiť, aby sa zverstvá vojny opakovali.

Spomienkové podujatie potom pokračovalo na Cintoríne padlých Martin-Priekopa, kde sa predstavil spevácky súbor Priekopčanka.

Ďakujeme vedeniu mesta Martin za aktívnu pomoc pri organizovaní tohto pietneho podujatia, ako aj prijatie delegácie Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov zástupcami samosprávy. Št.

Nesmieme zabúdať

V bratislavskej časti Lamač sa 4. apríla uskutočnilo stretnutie pri Pamätníku oslobodenia vojskami ČA. Tohto spomienkového aktu sa zúčastnili poslanci miestneho úradu so starostom, členovia SZPB a žiaci základnej školy. Po položení venca a príhovoroch starostu a predsedu ZO SZPB sa účastníci zišli na besede.

Ervin ŠIMKO, predseda ZO SZPB č. 23

Vrátil sa do Ameriky za lepším životom, zomrel v Normandii

Z Československa sa vrátil do Spojených štátov, ktoré opustil ako trojročný. Odišiel za lepším životom, no druhá svetová vojna ho dobehla za oceánom. Joseph Susedka musel narukovať do americkej armády, po troch rokoch ho vyslali na Britské ostrovy a bol jedným z tisícov, ktorí sa 6. júna 1944 zúčastnili vylodenia v Normandii.

Album fotografií, ktorý popisuje jeho život od prvých krokov na ceste do USA až po smrť vo Francúzsku, zostavila jeho manželka a poslala Josephovmu otcovi v Československu. Dnes ho spolu s Purpurovým srdcom stráži vnuk Josephovho brata.

„Môj dedo hovoril, že neodísť do Ameriky bolo najlepšie rozhodnutie, aké v živote urobil, pretože inak by dávno ležal vedľa brata,“ povedal Bratislavčan Peter. Jeho starý otec bol bratom Josepha Susedku, obaja sa narodili v New Jersey. Rodičia ich v roku 1920 zobrali na návštevu do Československa, kde ich matka zomrela po pôrode ďalšieho súrodenca. Otec sa rozhodol do USA s deťmi nevrátiť. Keď Joseph vyrástol, rozhodol sa odísť. „Z rodičovského domu z Brestovian Jožko odišiel v sobotu večer o 11:50 h dňa 14. mája 1938. V Prahe nasadol na rýchlik o 5 h večer dňa 16. mája

1938. Z prístavu Hamburg loďou Washington odcestoval o 1 h ráno dňa 18. mája 1938,“ napísala do albumu fotografií jeho manželka Štefánia. Susedka zomrel 11 dní po vylodení vo Francúzsku. V zákope zahynul s ďalšími šiestimi mužmi po zásahu nemeckého delostrelectva. „20. júna 1944 som dostala telegram z War Department, tú strašnú a trpkú novinu,“ napísala Štefánia do albumu. Posledný list od manžela jej prišiel len päť dní predtým.

„Už v septembri 1940 bola v USA uzákonená povinná vojenská služba pre mužov,“ povedal historik Tomáš Klubert z Ústavu pamäti národa. Americká armáda síce bola až do kórejskej vojny rasovo segregovaná, Klubert však tvrdí, že občania narodení v cudzine, pokiaľ boli belosi, neboli zaradovaní do osobitných jednotiek. „Černosi slúžili najmä v tylových jednotkách,

v prvej línii ich veľa nebolo,“ vysvetlil.

Susedka narukoval v marci 1941, po útoku na Pearl Harbor sa v decembri 1941 Spojené štáty zapojili do vojny. Snahy o zapojenie USA do konfliktu boli už od pádu Francúzska, povedal Klubert, no dodal, že Američania by vojensky intervenovali v Tichomorí i v Európe aj bez japonského útoku na americkú vojenskú základňu na Havaji. Pripomenul, že od novembra 1939 Američania predávali Francúzom a Britom zbrane, potom v USA prijali zákon, ktorým sa zvýšila pomoc Veľkej Británii a Číne a 27. mája 1941 bol vyhlásený neobmedzený stav národnej núdze, ktorý znamenal postupný prechod na vojnovú výrobu. V júli 1941 americký prezident Franklin Delano Roosevelt zastavil vývoz leteckého paliva do Japonska a obmedzil export železného šrotu. V auguste vyhlásil všeobecnú pomoc Rusku, v septembri sa začala výstavba Pentagónu a v novembri boli zrušené zákony o neutralite, uzavrel Klubert.

red TASR

Pancierový generál Štefánik v Utrechte

Myšlienka spojzdníť jeden z troch pancierových vlakov, ktoré bojovali v Slovenskom národnom povstaní vznikla už pred viacero rokmi. Zrodila sa v Múzeu SNP v Banskej Bystrici a medzi nadšencami z Klubu historickej techniky vo Zvolene. Spojzdnú súpravu zostavili z vozňov rôzneho pôvodu – originálov aj replík.

Z dvoch pôvodných vozňov bolo možné jednoznačne identifikovať len vozeň tankový, pochádzajúci z improvizovaného pancierového vlaku Štefánik (IPV-I). Pozoruhodný projekt sa stretol so živým ohlasom v slovenskej verejnosti koncom augusta 2009 a symbolicky zavŕšil oslavy 65. výročia SNP. Projekt sa uskutočnil pod záštitou prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča a predvádzali ho takmer na celom Slovensku aj v blízkom zahraničí.

Počas predvádzacích akcií vlak precestoval do 1800 km a podľa historika Dalibora Lesníka z Múzea SNP sa stretol s úspechom, aký neočakávali ani najväčší optimisti. Informácie o pozoruhodnom pancierovom vlaku sa dostali vďaka internetovej sieti k riaditeľovi Železničného múzea v holandskom Utrechte Petrovi-Paulovi de Winterovi. Odtiaľ prišla ponuka predviesť náš vzácny povstalecký unikát na reprezentatívnej výstave s názvom Vlaky vo vojne.

„Polročná výstava sa organizuje pri príležitosti 300. výročia od podpísania známej mierovej zmluvy. Je to jedno z najväčších výstavných podujatí koľajovej techniky, a tak nás ponuka príjemne zelektrizovala a naplnila novým optimizmom. Najprv si holandskí odborníci pozreli naše múzeum aj podnik ZOS, a boli prekvapení technickou úrovňou nášho strojárstva i úctou k reáliám z čias Slovenského národného povstania. Potom sa začala

niekoľkotýždňová opravárenská činnosť, už tretia v histórii pancierového vlaku. Na dôkladnej rekonštrukcii sa podieľalo do tridsať našich pracovníkov rôznych profesií. Dvanásteho marca sme naložili vozne historického unikátu na cestné transportéry, postili na 800 000 eur, a začala sa jeho opatrná a úspešná preprava do holandského Utrechtu,“ povedal Peter Oravec, vedúci výroby Železničné opravovne a strojárne Zvolen a. s.

Jedna noc a jeden deň v akcii

Spomienky F. Adama, veliteľa IPV-1/Štefánik, na boj pri Starej Kremničke: Brieždi sa. Už počuť tu hore pri trati hukot tankov poručíka Rumana, ako zaujímajú východisko pre útok. My sa vraciame k pancieráku a s nabitými hlavňami čakáme. Úseky pre paľbu sú medzi zbrane rozdelené, diaľky ku vzáajným bodom sú odhadnuté. Útok vyrazil. Aj „Generál Štefánik“ vyráža z tunela vpred do blízkeho zárezu trate. Z neho budeme operovať na obidve strany. Celý úsek pred nami ožil, počuť streľbu guľometov, mínometov a tankov. Dávam signál rušňovodičovi a už sme zo zárezu vonku, na mieste palebného postavenia. Podľa paľby guľometu vo veliteľskom vozni začali paľbu aj ostatné zbrane. „Štefánik“ začal chrliť zo svojich hlavných ocelí na líniu nepriateľa. Dym a paľba prezrádzajú stannovište obrnenca. Nepriateľské míny začínajú dopadať smerom na náš vlak. Keď boli dopady už

Skúšobná jazda Štefánika pod Zvolenským zámkom.

Ilustr. foto: archív autra

blízko, dávam signál k návratu do zárezu trate. Tam si chlapi trochu oddýchnu a po pár minútach zaujímame palebné postavenie na opačnom konci zárezu. Takto sme manévrovali, pričom nepravidelne niekoľkokrát meníme palebné postavenie vlaku. To zlostí protivníka. Jeho paľba sa stáva prudkou a mohutnou, míny dopadajú pred alebo za zárezom. Osádkam vozňov sa táto hra na skrývačku páči...

Rodia sa tri pancierové...

Po vypuknutí povstania pociťovala 1. Československá armáda na Slovensku nedostatok ťažkých zbraní, najmä tankov. Slovenská armáda mala 42 ľahkých tankov českej výroby a niekoľko nemeckých Tigrov, ktoré bojovali aj pri Strečne. Pancierové vlaky sa

stavali podľa československých predpisov a na základe nemeckej, sovietskej a slovenskej armády boli doplnené o tankové vozne. Povstalecký pancierový tank mal predsunutý plošinový vozeň, opancierovanú lokomotívu, ďalej delový a guľometný vozeň. Tankové vozne boli zaradené pred a za lokomotívu. Na zástavbu do tankových vozňov použili 12 nepojazdných tankov typu Škoda LT-35. Pancierový vlak Štefánik (veliteľ npor. Anton Tőkoly) mal tri tankové vozne, z toho jeden záložný, IPV-II. Hurban (veliteľ Martin Ďuriš-Rubanský) mal tiež tri tankové vozne. Posledný IPV-III. T. G. Masaryk (veliteľ kapitán Ján Kukliš) mal štyri tankové vozne, z toho dva záložné. Po boji Hurbana pri Čremošnom boli dve tankové veže úplne zničené

a museli byť vymenené. Všetky tankové vozne prešli zároveň úpravou veží, okolo ktorých boli umiestnené prídavné panciere hrúbky 10 mm. Delový vozeň mal jeden 8 cm kanón vzor 5/8 a dva ťažké guľomety a slúžil aj ako veliteľský. Guľometný vozeň mal vo výzbroji päť ťažkých guľometov a slúžil pre zástupcu veliteľa vlaku. V posledných dňoch odporu povstaleckej armády boli tri vlaky sústredené do priestoru Harmanec – Uľanka, kde ich posádky opustili a stali sa po potlačení Povstania korisťou nemeckej armády. Táto ich presunula do Mílovíc, neďaleko Prahy, kde bolo výcvikové stredisko nemeckých pancierových vlakov. Nemecká armáda dokonca nasadila jednotlivé vozne v roku 1945 do bojov.

Milan STEHLÍK, publicista

Neznámy ruský partizán Mišo

Tetka Zacharka, plným menom Mária Zacharová, rodená Pančíková, z Čierneho Balogu, z osady U Jergov, tohto roku v marci dovŕšila 85. rok svojho života. Nemala ho ľahký. S manželom Rudom vychovali štyri deti, syna a tri dcéry. Manžel ju však opustil na večnosť pred tridsiatimi rokmi. Starosť o rodinu jej zabral všetok čas, tak sa o spoločenské dianie zaujímal len okrajovo.

Napokon ostala sama, ale v pokoji si užíva jeseň života. Teší sa z priazne svojich detí, vnukov a pravnukov, ktorí ju nielen navštvia, ale i pomôžu.

Detstvo prežila medzi horami zastrčenej čiernobalockej osady Dolina. Počas vojny tam bolo rušno. S partizánmi boli ako jedna rodina. Všetko, čo bolo v osade zdravé, pomáhalo, ako mohlo. Mária mala šestnásť, partizánom prala šaty, zásobovala, škrabala zemiaky, z ktorých u susedov „U Kršov“ piekli pre nich zemiakový chlieb.

Po potlačení Povstania do zadnej časti ich spoločného dreveného dvojdomu, do Giertlov, pričýlili 21-ročný ruský partizán. Bol strednej postavy, tmavé kučeravé vlasy, priateľský. Dievčatám sa páčil. Vedeli o ňom iba to, že bol z Krasnodaru.

Nazvali ho Mišo. Mišo často z osady odchádzal, ale keď sa vracal, tešil sa v ich spoločnosti. Učili ho po slovensky a spievať slovenské pesničky, brali ho zo sebou aj na priadky. Ešte na Troch Kráľov 6. januára 1945 sa s ním vozili dole osadou na saniach – krnohách, vraj aby v lete narástol dlhý ľan.

A potom sa to stalo. Do Giertlov prišli za Mišom neznámi, falošní partizáni. Hneď pochopil, že je zle. Chcel sa brániť, ale nestihol ani pištoľ vytiahnuť. Guľka od vraha mu preletela hlavou

a pokračovala cez tenkú drevenú stenu do susedov, kde mala Máriina matka, dreveným vekom zakrytý šijací stroj. Veko šijacieho stroja guľka prevrtala tiež. Teta Mária ho opatrne dodnes (mám jeho fotografiu).

Falošní partizáni potom mŕtveho Miša vytiahli na náprotivný

kopec, kde ho v hore zahrabali do jamy, pod korene vyvráteného smreka. Miesto hrobu obľúbeného mladého človeka si osadníci poznačili natrvalo. Z kameňov urobili ohrádku. Dievky tam každú jar nosili kvietky. Teta Mária sa po vydaji v roku 1953 odsťahovala k manželovi do osady Nový Krám, ale rok čo rok prišla upraviť jeho hrob. Posledných 10 rokov jej to vek a zdravotný stav nedovoľuje. Starostlivosť o hrob však

Lubka Kováčiková pri Mišovom hrobe. Foto: mk

po nej prevzala chalupárka Lubka Kováčiková.

V máji 2008 v týchto miestach bývalí osadníci Doliny postavili a vysvätli kaplnku Panne Márii Fatimskej. Dá sa orientačne povedať, že oproti nej je stráň kopca, v ktorej je pred bežným ľudským okom ukrytý hrob Miša. Dnes je stráň pustá, lebo hora bola vyťažená. Provizórny hrob však vďaka láske a súcitu pretrval už 68 rokov. Tohto roku v apríli už vysádzali nové stromčeky. Vyrastie nová hora, ktorá pohltí aj hrob neznámeho ruského partizána Miša, alebo?

Milan KOVÁČIK

Mišov hrob. Foto: mk

Tetka Zacharka. Foto: mk

V safari El Rincón

vené zábavné automaty a malé loďky na jazere s umelo vytvorenými vodometmi. Safari je zaujímavým miestom po-

Ani nie za hodinu možno sa dostať z Madridu do najväčšej safari v Európe El Rincón. Je v malebnom prostredí riečky Albareche pod pohorím Sierra de Gredos. Má rozlohu 140 hektárov.

Myšlienka vytvoriť safari zaujala Jimma Chipperfielda. Túžil po rozsiahlych rezerváciách mimo čierneho kontinentu, aby chovom veľkých skupín zvierat získal poznatky o možnostiach adaptácie a ich odolnosti v zložitých geografických podmienkach. V roku 1966 zriaďuje s nadšencom lordom Bathom prvé safari v anglickom Lomgleate a Wietshire.

Zámery Jimma Chipperfielda nadobudli konkrétnu podobu aj v Španielsku. Po upravených cestičkách sa dá autom sledovať a obdivovať nosorožce, jelene, slony, žirafy, antilopy, zebry, opice, levy, pštrosy, exotické vtáctvo... Strážcovia vo svojich zebrovitých pomalovaných autách dozerajú na bezpečnosť a pri pokuse napadnutia zvierat sú pripravení zasiahnuť. V zábave vynikajú najmä opice. Sedia na strechách áut a prenikavým škrekom vyžadujú drobnú lahôdku.

V tieni stromov využívajú jednotlivé skupiny chvíle odpočinku. Zdá sa, že je to oáza pokoja, akoby zvieratá ani nepatrili k nebezpečným šelmám. Ich

Ilustr. foto: wikipedia

krmenie však upozorní, že je to len zdanie. Nepriateľské vrčanie nad kusom mäsa a ostré tesáky svedčia o opaku.

Previesť sa po cestičkách El Rincónu a sledovať chovanie a reakciu zvierat je zážitok nielen pre deti, ale aj dospelých. Pre najmenších sú blízko areálu pripra-

znenia pre svoju polohu, rozľahlosť a množstvo zveri. Umožňuje poznávať život skupín v nových podmienkach, z ktorých čerpá veda, aby jej odporúčania slúžili potrebám a cieľom človeka.

Gustáv STOPKA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

HISTORICKÝ KALENDÁR

4. mája

1924 – Na vrchu Bradlo nad Brezovou pod Bradlom položili základný kameň mohyly generála Milana Rastislava Štefánika. Autorom návrhu mohyly bol architekt Dušan Jurkovič.

8. mája

1945 – Vláda SR (vojnového Slovenského štátu), zdržujúca sa v exile v rakúskom meste Kremsmünster, podpísala dokument, ktorým sa podrobila veliteľovi armádneho zboru americkej armády generálovi Walkerovi. Týmto aktom SR z hľadiska medzinárodného práva zanikla.

11. mája

2002 – Na MS v ľadovom hokeji v Göteborgu (Švédsko) vyhrali slovenskí reprezentanti vo finálovom zápase nad hokejistami Ruska 4:3 a stali sa majstrami sveta.

12. mája

1944 – V hlavnom stane Adolfa Hitlera v Klessheime sa uskutočnila posledná návšteva predstaviteľov Slovenského štátu, ktorú viedol prezident Jozef Tiso.

14. mája

1921 – V pražskom Obecnom dome na Karlíne sa začal trojdňový ustanovujúci zjazd KSČ.

15. mája

1942 – Slovenský snem schválil zákon, ktorý do-
datčne schválil vystaňovanie židovského oby-
vateľstva.

16. mája

1945 – Slovenská národná rada vydala dekrét o postátnení cirkevných, ľudových, stredných a vyšších škôl.

17. mája

1935 – Začal sa vtedy najväčší štrajk stavebných robotníkov v medzivojnovom období. Štrajkovalo 6700 robotníkov pracujúcich na železničnej trati Červená Skala – Margecany. Štrajk trval do 24. 6.

Zdroj: TASR

Červený kríž pomáha ľuďom 150 rokov

Svetový deň Červeného kríža a Červeného polmesiaca si ľudia na celom svete pripomínajú 8. mája. Tento deň umožňuje každý rok upriamiť pozornosť svetovej verejnosti na osudy ľudí postihnutých vojnovými konfliktami, rôznymi násilnosťami, ale aj katastrofami rôzneho druhu. Tento deň sa slávi ako pripomienka na narodenie Jeana Henryho Dunanta (8. mája 1828), spoluvytvorcu myšlienky

založenia svetovej organizácie – Červeného kríža.

Prvé stopy o činnosti Červeného kríža na území dnešného Slovenska sa viažu s rokom 1881, keď tu vyvíjal úsilie Uhorský Červený kríž. Jedným z najstarších a najaktívnejších bol Spolok Červeného kríža v Banskej Štiavnici. Novodobšia história Červeného kríža na Slovensku sa začala písať 1. februára 1919, keď

vznikol Československý Červený kríž (ČSČK) ako národná spoločnosť. Prvou predsedníčkou sa stala Alica Masaryková, dcéra prezidenta vtedajšej ČSR Tomáša Garrigua Masaryka. Koncom roku 1919 sa ČSČK stal členom Ligy spoločnosti ČK a Čp. Od roku 1993 je SČK nástupníckou organizáciou na území Slovenskej republiky s členstvom od roku 1919 podľa zákona NR SR.

Red TASR

Pomôcky: MASLEN, TRETEN, DEVIANT	trocha namočené	domáce meno Sidónie	patriaca Nemke	utiekla, po česky	písmeno gréckej abecedy	písmeno gréckej abecedy	MPZ Rumunska	nemumyl	saním odčerpá	ruský zápor	jeden, po anglicky
Organizácia spojených národov				odober				citoslovce pohrozenia			
1. časť tajničky				horské bystriny				raj			
odopiera							opakované neste	tlačienica			
očakávaná						šachová figúra	úchylný človek			priestor okolo niečoho	značka strešnej krytiny
	klavír	domáce meno Ivany obím, obomkni				nevypáč	zborová pieseň				
poník				živí, opatroval					EČV Krupiny	mriežka v sporáku	
len				poloval				vlhčí rosou		požije ako potravu	
chem. zn. hliníka			vyháňajú					clo, po nemecky		chem. zn. erbia	
2. časť tajničky			osobné zámeno								
poopa- dával						vstúpil, po nemecky					

Správne vylúštenie tajničky z č. 8 znie: **Fašizmus nesmie ožiť.** Knihu posielame Milanovi Urbanovi do Trebišova.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifašistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor kontakt: tel. 57 20 37 34, e-mail sefredaktor@szpb.sk • Internet: http://www.szpb.sk, e-mail sekretariát ÚR SZPB: sekretariat@szpb.sk, redakcia: zlata.haringova@szpb.sk, fax 52 92 65 22 • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografi e sa nevracajú • Vychádza dvojtyždennne, cena jedného čísla 0,44 € • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava, e-mail: zahraniena.tlac@sposta.sk • Predaj v novinových stánkoch zabezpečuje MEDIAPRINT-KAPA, Pressegross, a.s., Vajnorská 137, 831 04 Bratislava • Tlač: DOLIS, s.r.o., Dostojevského rad 1, 811 09 Bratislava. Ročník XXXVII (LVIII) • Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľom pôšt pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštou Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • Evidenčné číslo: EV 204/08

ZRNKÁ HUMORU

Jožinko si maluje rúžom pery, vidí ho otec a pýta sa ho: Jožinko, ty si gay?

Nie, princezná.

* * *

– Ocko, prečo sa musím učiť angličtinu?

– Vieš, synček, po anglicky hovorí pol sveta.

– A to nestačí?

* * *

Príde Janko do školy a pani učiteľka sa ho pýta: Janko, prečo chodíš každý deň do školy neskoro?

Ale pani učiteľka, to je ľahké. Veď pred školou je napísané: škola, spomaliť rýchlosť.

– Jožko, kde si si tak zašpinil ruky?

– Hral som sa na pieskovisku.

– A prečo máš dva prsty čisté?

– Lebo som potom písal na psa.

* * *

Otec príde za svojou desaťročnou dcérou a hovorí jej:

– Mali by sme si niečo povedať o sexe. Dcéra na to:

– A čo chceš vedieť, ocko?

* * *

Učiteľka: Čo je budúci čas od slova kradnúť?

Zuzka: Väzenie.

Zdroj: Internet

Zemiaková nátierka

Potrebuje: 150 g zemiakov, 150 g bravčovej masti alebo masla, 50 g cibule, horčicu, soľ, mleté čierne korenie, rascu, petržlenovú vňať.

Ako na to: Uvarené zemiaky postrúhame na jemnom strúhadle. Cibulu pokrájame na drobné kúsky a spoločne s horčicou a maslom pridáme k zemiakom. Dobré vymiešame a dochuťme soľou, rascou a korením. Nakoniec posypeme posekanou petržlenovou vňaťou.

Zdroj: Internet